

Толас Радзілы

№ 3 (2093)
19 студзеня 1989 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

У ТВОРАХ ЯЎГЕНА ГЛЕБАВА
ЗНАЧНЫЯ ТЭМЫ СУЧАСНАСЦІ
І МІНУЛАГА

МАЭСТРА

Сёлетні год для вядомага беларускага кампазітара, народнага артыста СССР, педагога і грамадскага дзеяча Яўгена Глебава — юбілейны. У верасні ён адзначыць сваё 60-годдзе. У гэты дзень да вядомага ва ўсёй краіне маэстра, прафесара з віншаваннямі прыйдуць і прыедуць яго шматлікія выхаванцы — маладыя кампазітары і студэнты кансерваторыі, выканаўцы яго твораў, а таксама і ўдзячныя слухачы. Сярод прыхільнікаў яркага таленту Я. Глебава ёсць як паклоннікі «сур'эзнай» музыкі, так і лёгкіх жанраў. Кампазітар з аднолькавым поспехам піша сімфоніі, оперы і балеты, а таксама і музыку для эстраднага аркестра, да спектакляў і кінафільмаў. Вось ужо колькі гадоў у Дзяржаўным акадэмічным тэатры оперы і балета БССР ідзе балет Я. Глебава «Тыль Уленшпігель». У твора шчаслівы лёс: ён быў пастаўлены ў многіх тэатрах краіны і за мяжой. Вядомасць і папулярнасць кампазітару прынес і яго балет «Маленькі прынец». Яўген Глебаў працуе пераважна ў буйных жанрах, увасабляючы значныя тэмы сучаснасці і гістарычнага мінулага. Нядаўняя яго работа — сімфонія «Даміру». Яе прэм'ера адбылася ў адным з канцэртаў фестывалю мастацтваў «Беларуская музычная восень». Як і заўсёды, кампазітар піша музыку, займаецца са студэнтамі, выступае на старонках газет і часопісаў з артыкуламі па актуальных праблемах нацыянальнага музычнага мастацтва.

Фота У. МЯЖЭВІЧА.

ПАСЯДЖЭННЕ КАМІСІІ

ДА 500-ГОДДЗЯ СКАРЫНЫ

Пад старшынствам намесніка Старшыні Савета Міністраў БССР, старшыні рэспубліканскага аргкамітэта Н. Мазай адбылося чарговае пасяджэнне аргкамітэта па падрыхтоўцы і святкаванню 500-годдзя з дня нараджэння выдатнага дзеяча славянскай культуры, беларускага першадрукара Францыска Скарыны.

На пасяджэнні заслухана Інфармацыя старшыні Мінскага гарвыканкома У. Міхасёва і міністра культуры БССР Я. Вайтовіча аб стварэнні помніка Францыску Скарыну ў Мінску. Падтрымана ініцыятыва Беларускага аддзялення Савецкага фонду культуры аб адкрыцці рахунку на збор сродкаў на помнік Ф. Скарыну. Заслуханы таксама паведамленні намесніка старшыні Дзяржкамвыда БССР С. Нічыпаровіча аб выпуску кніжных выданняў, прысвечаных Ф. Скарыну, старшыні праўлення Саюза мастакоў БССР У. Стальмашонка аб распрацоўцы эмблемы юбілею беларускага першадрукара і намесніка міністра мясцовай прамысловасці БССР А. Вахціна аб рабоце па выпуску сувенірнай прадукцыі ў гонар юбілею Ф. Скарыны.

Рашэннем Савета Міністраў БССР імя Францыска Скарыны прысвоена Гомельскаму дзяржаўнаму ўніверсітэту.

На пасяджэнні разгледжана пытанне аб заснаванні ў гуманітарных вышэйшых навучальных установах чатырох скарынаўскіх стыпендыяў студэнтам за найлепшыя поспехі ў вучобе.

ВІЗІТЫ

ЗНАХОДЖАННЕ У СТАЛІЦЫ

У Мінску знаходзіўся намеснік міністра замежных спраў Вялікабрытаніі Нікалас Бейн.

Ён быў прыняты намеснікам Старшыні Савета Міністраў Беларускай ССР, старшыней Дзяржплана БССР В. Кебічам. Адбылася сустрэча з міністрам замежных спраў БССР А. Гурыновічам. Гутаркі прайшлі ў дружалюбнай абстаноўцы і на сілі дзелавы характар.

ПЛЕНУМ СЯУЗА АРХІТЭКТАРАЎ

ЯКІМ БЫЦЬ МІНСКУ?

Калі дойдзе да перастане быць служкай будаўнічага патоку, дык не зменіцца да лепшага і выгляд нашых гарадоў. Пра гэтую заканамернасць напамінілі ўдзельнікі VII пленума Саюза архітэктараў БССР. Ён разгледзеў ход рэалізацыі генеральнага плана развіцця Мінска і прыгараднай зоны да 2000 года. З дакладам выступіў старшыня праўлення саюза, галоўны архітэктар горада Я. Кавалеўскі.

Сталіца нашай рэспублікі — адзін з тых гарадоў Еўропы, якія растуць найбольш хутка. Згодна з разлікамі, к 2000 году колькасць насельніцтва Мінска павінна склацца 2 мільёны чалавек.

Для мінчан за тры пяцігодкі намечана пабудаваць 310 тысяч кватэр і індыўідуальных дамоў агульнай плошчай 17,7 мільёна квадратных метраў.

Забяспечанасць зялёнымі насаджэннямі плануецца дасягнуць да нарматыўнай — 21 квадратны метр на аднаго жыхара. Сумарнае расходванне электраэнергіі павялічыцца ў 2,5 раза, ёмістасці гарадской тэлефоннай сеткі патраўцца. Гэта прыемны для мінчан лічы. І ў той жа час праграма напружанага пошуку для дойлідаў, будаўнікоў, спецыялістаў многіх прафесій.

КІРМАШ ІДЭІ

У Беларускім НДІ навукова-тэхнічнай інфармацыі праходзіў незвычайны кірмаш: на ім дэманстраваліся і прадаваліся наватарскія ідэі і распрацоўкі. Галоўная мэта гэтага агляду — садзейнічаць хутчэйшаму ўкараненню дасягненняў рацыяналізатараў і вынаходнікаў, а таксама перадаваць вытворчага вопыту. У кірмашы ўдзельнічалі 270 дзяржаўных і кааператывных прадпрыемстваў і арганізацый Мінска, былі запрошаны наватары Ленінграда, Латвіі і Літвы. Яны прадставілі каля тысячы распрацовак у галінах машына- і прыборабудавання, электронікі, будаўніцтва, гарадской гаспадаркі, лёгкай прамысловасці і экалогіі, якія ўжо даказалі сваё практычнае значэнне. НА ЗДЫМКУ: прадукцыю кааператыва аб'яднання «Дыялог» дэманструе яго старшыня Уладзімір БАКОУСКІ.

ДЛЯ СЯБЕ І ЗА МЯЗУ

КРЫШТАЛЬ ЗА ВАЛЮТУ

«Зроблена ў СССР», «Адрас прызначэння — ЗША». З такімі надпісамі на англійскай мове можна ўбачыць вялікагрузныя кантэйнеры на Барысаўскім крыштальным заводзе ў час адгрузкі гатовай прадукцыі. І не толькі яе адпраўляюць у ЗША, а і ў Швецыю і ФРГ, Англію і Фінляндыю, краіны Блізкага Усходу.

Выгада ад экспарту значная. Сорак працэнтаў валюты, атрыманай ад рэалізацыі прадукцыі, застаецца на заводзе. А значыць, магчымасці ўдасканалваць вытворчасць, паляпшаць якасць, вырашаць сацыяльныя пытанні значна расшырыліся. Ужо дзвер барысаўчане закупаюць шаснаццаць камп'ютэраў, высакаякасныя керамічныя фарбы ў ФРГ, дэколь у англічан, сучаснае медыцынскае абсталяванне для заводскага медпункта...

Прадукцыя і іншыя прадпрыемстваў Барысава прабівае дарогу на сусветны рынак — у прыватнасці, заводаў «Чырвоны металіст», хіміка-фармацэўтычнага. Рыхтуюцца пастаўляць свае вырабы за мяжу швейная фабрыка, завод аўтатрактарнага электраабсталявання.

ДАПАМОГА АРМЕНІІ

«Французская пошта — Савецкай Арменіі». «Парыж — Ерван»... Аўтафургоны з такімі надпісамі прыцягнулі нядаўна ўвагу жыхароў пагранічнага Брэста. Хутка аформіўшыя неабходныя дакументы, іх вадзіцелі ўзялі курс на раёны, што пацярпелі ад землетрасення. Калона, у якую ўваходзіла амаль два дзсяткі машын, даставіла туды медыкаменты, адзенне, прадукты харчавання, асвятляльныя прыборы і іншыя рэчы, сабраныя армянскай абшчынай у Парыжы. Усе вадзіцелі — добраахвотнікі, а машыны для гэтага рэйса бясплатна даў міністр сувязі і космасу Францыі.

Дапамога ў адрас Арменіі прыйшла з многіх еўрапейскіх краін. Толькі праз Брэст перапраўлена больш як дзвесце грузавікоў. Працягваюцца грашовыя паступленні на рахунак 700412 ад жыхароў Брэстчыны. Будаўнічыя арганізацыі рыхтуюць спецыяльныя брыгады, тэхніку і абсталяванне для работ па ліквідацыі вынікаў землетрасення. НА ЗДЫМКУ: грузавікі з Францыі ў Брэсце.

АДКРЫТА ТЭЛЕСТУДЫЯ

ПАКАЗВАЕ МАГІЛЁЎ

Доўгі час Магілёўская вобласць заставалася адзінай у рэспубліцы, якая не мела свайго тэлебачання. Са студзеня жыхары Прыдзвіж'я на экранях сваіх тэлевізараў пачалі глядзець праграмы абласной студыі.

Пакуль выходы ў эфір будуць ажыццяўляцца тройчы на тыдні. Кожны выпуск пачынаецца аглядам мясцовых навін, затым — тэматычнымі праграмамі аб грамадска-палітычным, эканамічным, сацыяльным і культурным жыцці Магілёўшчыны. Штодзённае вяшчанне пачнецца пасля набывання вопыту.

Хоць студыя размясцілася пакуль у прыстасаванай старой кам'яніцы, інжынерная аснашчанасць дазваляе рабіць перадачы на добрым узроўні. Дзержтэлерадыё БССР выдзеліла магілёўчанам добры тэлевізійны журналісцкі камплект — самы сучасны сродак для аператывнай работы тэлежурналістаў. У далейшым тэхнічныя магчымасці яшчэ больш расшырацца. Зараз завяршаецца праектаванне новага тэлерадыёкомплексу, выдзелены сродкі на яго будаўніцтва.

АУНЦЫЁНЫ

ВАЛЬТЭР, ГЁТЭ І ІНШЫЯ

Больш за сто аматараў кнігі сталі ўдзельнікамі першага антыкварна-букністскага аўкцыёна, які адбыўся ў Гомелі. Пакупнікам былі прапанаваны выданні, якія маюць асаблівую гістарычную, культурную і мастацкую каштоўнасць.

Дзсяткі разоў на сцэне абласнога драматычнага тэатра гучаў гонг і выдучы аўкцыёна абвешчаў: «Прададзена». Адна за адной пераходзілі да новых уладальнікаў кнігі Жуля Верна і Вальтэра, Гётэ, Дзікенса, Жорж Санд, такія выданні, як «Гісторыя чалавецтва» ў 9 тамах, «Правілы святых айцоў і апосталаў» Зонара, «Кніга карысных парадаў»...

29 рублёў было прапанавана за «Кулінарыю», выдадзеную ў 1955 годзе, больш чым у чатыры разы ўзнялася цана на «Жыццё і лоўлю прэсаводных рыб» Л. Сабанеева...

ДОБРАУПАРАДКАВАННЕ ГАРАДОЎ

Магілёў — адзін з буйнейшых прамысловых цэнтраў рэспублікі. Але гарадскія ўлады добра разумеюць, што індустрыяльнае развіццё не павінна адсоўваць на другі план сацыяльную сферу. Таму з кожным годам горад усё больш прыгажэ, добраўпарадкаваўся.

НА ЗДЫМКУ: на самым ажыўленым перакрывавамі горада — вуліц Першамайскай і проспекта Мір адкрыты падземны пераход.

ПРА ВЁСКУ, ДЛЯ ВЁСКІ

ЗНАЙШЛА СВАІХ ПАКУПНІКОЎ УСЯ ПРАДУКЦЫЯ ПАСТАУЛЕНАЯ ЗАХОДНЕГЕРМАНСКАЙ ГАНДЛЕВАЙ ФІРМЕ «ПОСТ» ПА ДАГАВОРНЫХ АБАВЯЗАЦЕЛЬСТВАХ МІНУЛАГА ГОДА ЭКСПЕРЫМЕНТАЛЬНАЙ ПУХА-ПЕРЕВАЙ ФАБРЫКАЙ, ШТО ЗНАХОДЗІЦЦА У КВАСЕВІЧАХ ІВАЦЭВІЦКАГА РАЁНА.

Гэтай далёкай беларускай вёскай камерсанты з ФРГ зацікавіліся, калі ўбачылі на ВДНГ СССР дэспартыяныя яе жыхарамі мяккія і лёгкія падушкі. А неўзабаве прадстаўнікі фірмы і самі прыехалі на фабрыку. Скрупулёзна знаёмліліся яны з вытворчасцю, ацэньвалі тэхналагічныя магчымасці фабрыкі і тут жа заключылі кантракт на пастаўку ў ФРГ трох тысяч пуховых падушак.

Зараз у Квасевічы ідуць добрыя водгукі ад заходнегерманскіх пакупнікоў.

На выручаную валюту ёсць магчымасць закупляць неабходнае абсталяванне. Задаволены здзелкай і партнёры з фірмы «Пост». Яны прапанавалі ў пяць разоў павялічыць на гэты год закупку вырабаў фабрыкі.

МІНСКІ ТРАКТАРНЫ ЗАВОД АТРЫМАЎ ПРАВА ПРАДАВАЦЬ НЕПАСРЭДНА НАСЕЛЬНІЦТВУ, А НЕ ТОЛЬКІ КАЛГАСАМ, МАШЫНЫ, ЯКІЯ ВЫРАБЛЕНЫ ЗВЫШ ПЛАНА.

Рэалізуюцца яны праз гандлёвыя базы «Белкаўтсаюз». Стальных аратых набываюць кааператары арандатары. Ужо прададзена сто машын. Цэны вагаюцца ў межах 6 500—8 500 рублёў у залежнасці ад камплектацыі і магутнасці трактароў.

Новая форма гандлю выгадная і прадаўцу, і пакупніку. У прыватнасці, для завода гэта дадатковая крыніца прыбытку.

НЕЗВЫЧАЙНЫЯ НАВАСЕЛЫ ПРЫБЫЛІ У САУГАС «ЦЕПЛІВОДЫ» БАРАНАВІЦКАГА РАЁНА. У АДНЫМ З ЛЯСНЫХ МАСІВАЎ У СПЕЦЫЯЛЬНЫМ ВАЛЬЕРЫ ЯКІ ЗАЙМАЕ ДЗЕСЯТКІ ГЕКТАРАЎ, З'ЯВІЎСЯ СТАТАК АЛЕНЯЎ.

Яны дастаўлены сюды з аленегадоўчай гаспадаркі. Па прыкладу саўгаса «Дняпра-Бугскі» Кобрынскага раёна ў «Цепліводах» вырашылі заняцца вытворчасцю пантаў — каштоўнай медыцынскай сыравіны. У гэтай «лясной ферме» хутка будзе каля 300 аленяў.

ПАСЛУХАЦЬ ЦІКАВУЮ ЛЕКЦЫЮ І ПАРАДАВАЦЬ ЦА ДОБРАЙ ПЕСНІ, А ТАКСАМА ПРАЙСЦІ МЕДЫЦЫНСКІ АГЛЯД АБО КУПІЦЬ ТАВАРЫ ПАВЫШАНАГА ПОПЫТУ ЖЫВЁЛАВОДЫ ПЕТРЫКАВА, ШТО НА ГОМЕЛЬШЧЫНЕ, ЦЯПЕР МОГУЦЬ НЕПАСРЭДНА НА ФЕРМЕ.

Многія няпростыя клопаты зняў з вясковага жыхара раённых агітпоезд. У яго саставе ідэолаг, урач, фармацэўт, работнікі райспажыўсаюза, самадзейныя артысты.

Па загадзя зацверджанаму маршруту едзе па сельскіх дарогах агітцэнтр на колах, сустракаючы ўдзячнасць землякоў. У дні падрыхтоўкі да выбараў у народныя дэпутаты СССР ён узяў на сябе і яшчэ адну адказную місію: расшматчыць насельніцтва новай савецкай выбарчай сістэмы і парадак вылучэння кандыдатаў у вышэйшы дзяржаўны орган краіны.

ПРЫГОЖЫМ АТРЫМАЎСЯ НОВЫ ПАСЕЛАК КАЛГАСА «ПРАМЕНЬ КАСТРЫЧНІКА» МАЗЫРСКАГА РАЁНА, ТОЛЬКІ-ТОЛЬКІ ЗДАДЗЕНЫ ПАД КЛЮЧ МЯСЦОВЫМІ БУДАЎНІКАМІ.

Большасць дамоў узводзілася па індыўідуальным праектах, улічвалася, і хто будзе ў іх жыць. Есць двухпавярховыя асабнякі з гаражом у паўпадвале, ёсць і невялікія, на два пакоі дамы-церамкі. Паключыліся архітэктары аб тым, каб не было тут аднастайнасці.

Амаль усе напаселы — мясцовыя жыхары, моладзь. Нядаўна агульнай вяселлі — і вось падарунак ад праўлення. Цяпер чарга за школай, магазінам, бальніцай. Усё гэта калгас пабудуе за свае грошы.

У МІНСКУ ПРАЙШОЎ ПЕРШЫ РЭСПУБЛІКАНСКІ ЗЛЁТ

«ДЗЕЦІ ВАЙНЫ»

«ЛЁС ДАРАВАЎ НАМ ЖЫЦЦЁ І ПАМЯЦЬ...»

Калі пачалася вайна, яна была выхаванкай Полацкага дзіцячага дома. Здарылася так, што ўсе дзеці засталіся на акупіраванай гітлераўцамі тэрыторыі. Яны хварэлі, галадалі. Многіх ад смерці тады выратавалі спягада і дапамога савецкіх людзей, што жылі побач, і яшчэ... тыф. Так, менавіта, тыф перашкодзіў фашыстам забраць у дзяцей кроў для сваіх раненых.

Мясцовая падпольная патрыятычная арганізацыя вырашыла выратаваць дзяцей. Праз некаторы час партызаны вывезлі іх у лес. Адтуль — у савецкі тыл. Самалётам, на якім разам з іншымі дзецьмі ляцела Галіна Цішчанка, кіраваў лётчык Аляксандр Мамкін. Машына была падбіта ў паветры, але лётчык праявіў не толькі мужнасць, але вышэйшае майстэрства і пасадзіў самалёт на зямлю. Дзяцей выратавалі. Лётчык жа памёр ад апёкаў і ран.

Дзеці вайны... Яны пакутавалі. Але іх ратавалі, часам цаною ўласнага жыцця. Письменнік Віктар Казько прыгадаў такую жыццёвую гісторыю тых часоў.

У дзяцінстве ў Хойніцкім дзіцячым доме ён сябраваў з хлопчыкам Васілём Дзятлавым...

У Васіля былі браты і сястры. Разам з маці іх пагналі ў Азарыцкі лагер смерці. Па дарозе хлопчык (яму было тады гадоў 5—6) аслабеў настолькі, што ўпаў і не мог ісці. Маці ведала, чым гэта можа скончыцца. І тады яна ў поўным сэнсе схавала сына ад смерці. Маці загадала яму маўчаць, легла на дзіця. Закрыла сабой. Падышоў фашыст, і штык, што павінен быў увайсці ў цела Васіля, забіў яго маці. Хлопчыку ж закруцілі толькі перапонку ў вуху.

Антаніна Гарчакова, дырэктар школы з Вілейкі, была малалетні вязень канцлагера, сказала: «Лёс дараваў нам жыццё і памяць». Так, усе мужчыны і жанчыны, што сабраліся на сход, сапраўды былі жывой памяццю мінулага. Сама Антаніна Гарчакова трапіла на Беларусь у час вайны як вязень. Але ўласныя пакуты і пакуты зямлі, на якой яна апынулася, зніталі, параднілі іх настолькі, што болей яны не развітваліся. Руская дзяўчына Антаніна Гарчакова стала настаўніцай беларускай мовы, роднай ёй сёння мовы.

Але бывае і іншая рэакцыя. Гора раз'яднала чалавека з роднай зямлёй. Пазт Сяргей Панізінік прачытаў свой верш, прысвечаны дзецям вайны, і раскажаў аб сустрэчы на Украіне з беларускай жанчынай, якая дзіцем нацярапелася жахаў на радзіме столькі, што не здолела застацца дома, дзе ўсё нагадвала пра перажытае.

Дык з якой жа мэтай сабраліся сёння на свой злёт дзеці вайны?

Каб падтрымаць адзін аднаго, каб дапамагчы адзін аднаму, залучыць увагу грамадства да сваіх праблем. Але была і яшчэ адна праблема. Яе выказаў ад імя Дзіцячага фонду Уладзімір Ліпскі. Ён прапрацаваў з сённяшнімі сіротамі, якіх, на жаль, у рэспубліцы нямала, з дзецьмі-інвалідамі, з так званымі «цяжкавыхоўнымі» дзецьмі. Тыя, хто сам зведаў нястачы і безбацькоўства, хутэй зразумеюць дзіця, якое аказалася, хай сабе і праз дзесяткі гадоў, у мірны час, але ўсё ў тым жа незаыздрасным становішчы сіраты.

Галіна УЛІЦЕНАК.

НА ЗДЫМКУ: Любоў КРЫШНЕВА, была вязень лагера смерці ў Азарычах, прыехала на злёт разам з сынам Віктарам; канцлагер Дзверц былога Даманавіцкага раёна Палескай вобласці. Браты БЕЛЯКОВЫ з Кіраўскага раёна. Іх маці загінула ў лагеры. Фота У. МЯЖВІЧА.

А ДРОЗНЕННЯЎ паміж сацыялістычнай і капіталістычнай эканомікай, натуральна, многа. Гэта і розныя структуры нацыянальных гаспадарак, і канкрэтныя формы функцыянавання таварнага рынку, і спосабы дзяржаўнага рэгулявання рыначных адносін, формы і метады кіравання. Але колькі б мы ні абмяркоўвалі гэтыя і мноства іншых рысаў і рысачак эканомікі, грамадскага і дзяржаўнага ладу, якія адрозніваюць адну сацыяльна-палітычную сістэму ад другой, мы пастаянна будзем сутыкацца з немалой

ва, прывяла да страты ў простых працоўных вучыцца ўласніка сродкаў вытворчасці, да замены гаспадарчых адносін да працы звычайнай няўхільна выконваць указаны «зверху». Аплата працы ў большасці выпадкаў адпавядала не колькасці і якасці створанага прадукту, а займаемай пасадзе. І таму нядзіўна, што ўзровень прадукцыйнасці працы ў СССР на сёння істотна ніжэйшы, чым у ЗША, Японіі, Швецыі, ФРГ і іншых краінах, прыкладна гэтага ўзроўню індустрыяльнага развіцця. А адсюль — і больш нізкі ўзровень

ПУНКТ ГЛЕДЖАННЯ ВУЧОНАГА

САЦЫЯЛІЗМ І КАПІТАЛІЗМ: ДЗЕ МЯЖА?

колькасцю і падобных момантаў.

Так, разглядаючы таварны рынак, напрыклад, СССР і Францыі, мы там і там сустрамаемся з хіткімі цэнамі і барацьбой спажывцоў з вытворцамі, з вынікамі ўзлётаў і падзенняў курсаў валют на сусветных рынках каштоўных папер. Безумоўна, агульнымі катэгорыямі з'яўляюцца банкі, пазыковы працэнт, прыбытак і іншыя фінансавыя атрыбуты. І, нарэшце, з нядаўняй пары ў СССР некаторыя вучоныя-эканамісты, кіраўнікі прадпрыемстваў сталі выступаць за канкурэнцыю ва ўмовах сацыялізму, якая, на іх думку, дазволіць вырашыць шэраг вострых эканамічных праблем.

Але ўсё ж: у чым глыбінны адрозненні паміж сацыялізмам і капіталізмам? Звернемся да гісторыі. Калі выстрал крэйсера «Аўрора» і штурм Зімяга палаца ў кастрычніку 1917 года можна лічыць пачаткам зараджэння сацыялізму як грамадскага ладу, то з аднавай прыватнай капіталістычнай уласнасці на сродкі вытворчасці эканамічная цывільзацыя перайшла Рубікон, за якім пачалося фарміраванне прынцыпова новай эканамічнай сістэмы. Заводы, фабрыкі, шахты, руднікі, зямля, вада і г. д. сталі грамадскім здабыткам, уласнасцю ўсяго народа. Іншымі словамі, кардынальна змянілася становішча працаўніка ў вытворчасці: ён стаў гаспадаром.

На сцягу грамадскай вытворчасці цяпер напісана: дзеля Чалавека, дзеля задавальнення ўсёй гамы яго патрэб, уключаючы адукацыю і культуру. Адсюль — і зусім іншыя прырытэты развіцця ўсіх галін народнай гаспадаркі.

Але нельга забываць, што кожны працаўнік успрымае сацыяльна-эканамічную сістэму не толькі па сваёй ролі і месцы ў грамадскай вытворчасці. У не меншай ступені для яго важны і прынцып размеркавання створанага прадукту і як вынік гэтага — дасягнуты ўзровень жыцця. Сацыялізм абвясціў справядлівы прынцып размеркавання па працы, ліквідаваўшы тым самым магчымасць прысвойваць кім-небудзь чужую працу.

Аднак трэба прызнаць, што ў сілу шэрагу аб'ектыўных і суб'ектыўных прычын роля гаспадары вытворчасці для працаўніка ва ўмовах сацыялізму і размеркавання па працы за апошнія некалькі дзесяцігоддзяў сталі для СССР больш палітычнымі лозунгамі, чым прынцыпамі, якія рэальна ажыццяўляюцца. Камандна-адміністрацыйная сістэма кіравання народнай гаспадаркай, якая была створана ў сталінскі перыяд і ўмацавана ў эпоху Брэжне-

жыцця. Вядома, сацыялізм у СССР прайшоў выпрабаванне грамадзянскай вайны і інтэрвенцыяй у 20-я гады і разрухай; давялося затраціць шмат сіл і сродкаў для ліквідацыі страт у другой сусветнай вайне. І тым не менш, калі б не буйныя памылкі ў кіраўніцтве народнай гаспадаркай, сацыялізм у СССР займаў бы больш значнае месца ў сістэме эканамічных каардынат.

Мы разгледзелі некаторыя сацыяльна-эканамічныя катэгорыі, якія тэарэтычна даюць перавагу сацыялізму над капіталізмам, але практычна яна зводзіцца да мінімуму ў сілу больш нізкіх канкрэтных эканамічных паказчыкаў.

Але ёсць усё ж мяжа, дзе адрозненні паміж дзвюма сістэмамі відаць асабліва рэльефна, дзе перавага сацыялізму, думаецца, неаспрочная. Гэта — сацыяльная абарона насць працоўных. Па-першае, у СССР вольна беспрацоўя — гэтага вечнага спадарожніка капіталізму. Працоўным гарантована незалежна ад сумы ўплат прафсаюзных узносаў і пенсійных выплат, пенсія па старасці і хваробе. Праўда, у капіталістычных краінах гэтаму пытанню цяпер удзяляецца ўсё больш увагі, але і ў СССР не стаць на месцы. І хутка для ўсенароднага абмеркавання будзе прадстаўлены праект новага пенсійнага заканадаўства. Сацыялізм у СССР рэальна гарантуе права на працу па спецыяльнасці і ў адпаведнасці з патрэбамі грамадства.

Вядома, тут ёсць і сваё «але». Забяспечваючы поўную занятасць, сацыялізм пазбаўляецца дастаткова жорсткага «бізуна», які ўласцівы капіталізму з яго нараджэння і які з'яўляецца адным з яго рухавікоў. Сёння вакол гэтага «бізуна» ў нас ідуць даволі гарачыя дэбаты. Некаторыя вучоныя-эканамісты і гаспадарчыя практыкі прапаноўваюць увесці беспрацоўе ў сацыялістычную сістэму гаспадарання, што, на іх думку, умацуе дысцыпліну працы і павысіць прадукцыйнасць.

Іншыя, у тым ліку і я, двёрда стаяць на пазіцыях непрыняцця нават частковага беспрацоўя. Мы лічым, што эканамічная сістэма сацыялізму цалкам можа вырашыць свае праблемы іншымі, больш гуманнымі спосабамі. Менавіта на гэта накіравана перабудова, што ажыццяўляецца ў краіне. І залог яе поспеху мы бачым у тым, што яна ўключае ў сябе радыкальную рэформу як эканамікі, так і палітычнай сістэмы, якая дазволіць умацаваць сацыялізм, дасць яму магутны імпульс руху наперад.

Уладзімір КАМАЕУ, доктар эканамічных навук, прафесар.

Але час раздаваць даўгі рана ці позна прыходзіць. Грамадства павінна аддзячыць, дапамагчы тым, хто выратаваў яго. Тым больш, што 3 гадамі ж, як вядома, колішнія раны не загнаваюцца, а, наадварот, усё часцей і часцей нагадваюць пра сябе. Прыкладна пра гэта і гаварыў у сваім уступным слове старшыня Рэспубліканскага аддзялення Дзіцячага фонду, письменнік Уладзімір Ліпскі. Ён прапанаваў удзельнікам злётаў выдаць успаміны колішніх дзяцей вайны, чыю, што пасля таго, як у газетах была надрукавана аб'ява пра збор, у адрас Дзіцячага фонду (менавіта ён стаў ініцыятарам мерапрыемства) за кароткі тэрмін прыйшло паўтысячы тых пісьмоў, сказаў пісьменнік, без лічэння, які трагічныя, у іх пераплецены гора і радасць, жорсткасць і міласэрнасць, нянавіць і спагада. Вось што раскажала ўдзельніца сходу, настаўніца з Мінска Галіна Цішчанка.

ВІНШУЮЦЬ ЗЕМЛЯКІ

Паважаныя супрацоўнікі
рэдакцыі «Голасу Радзімы»!
Я і мая сям'я віншваем
вас з Новым, 1989 годам!

Жадаем моцнага здароўя,
шчасця ў асабістым жыцці,
поспехаў у вашай плённай
рабоча-працоўчай дзейнасці па ўмацаванню
ўзаемаразумення і дружбы
народаў. Выказваем шчырае
спачуванне нашаму са-
вецкаму народу ў сувязі з
напаткаўшым яго вялікім
горам ад прыроднага ка-
таклізму ў Армянскай ССР.
Крануты высакародным
жэстам многіх краін па ака-
занню матэрыяльнай і ме-
дыцынскай дапамогі пацяр-
пеўшым ад катастрофы ў
Армянскай рэспубліцы.

Любоў МАГЛАВА,
Бельгія.

Прыміце сардэчныя він-
шаванні з Новым, 1989 го-
дам, пажаданні добрага
здароўя, поспехаў і шчас-
ця.

Юрый РАСАДЗІНСКІ,
Аўстралія.

Дазвольце павіншаваць
супрацоўнікаў рэдакцыі з
Новым, 1989 годам! Жада-
ем усім моцнага здароўя,
шчасця, поспехаў у жыцці і
працы.

Няхай новы год прынясе
вам ажыццяўленне ўсіх ва-
шых жаданняў, бадзёрасць,
радасць!

Няхай будзе мір на зям-
лі!

Міхаіл і Кацярына
ЗВАНАРОВЫ,
Канада.

Паважаныя рэдакцыйная
калегія «Голасу Радзімы»!

Я, Аўгустыніч Браніслаў
Антонавіч з Нюрнберга, ха-
чу вас і ўвесь савецкі на-
род павіншаваць з Новым,
1989 годам і пажадаць вам
ўсяго найлепшага.

Хачу выказаць глыбокае
спачуванне з нагоды зем-
летрасення ў Арменіі. Я
ахвяраваў маленькую суму
для падтрымкі. Народ у
ФРГ вельмі спачувае ар-
мянскаму народу і па заклі-
ку нашай прэсы і тэлеба-
чання паказваў сваю гатоў-
насць памагчы людзям у
бядзе.

Браніслаў АУГУСЦІНОВІЧ,
ФРГ.

Сардэчна віншваем з Но-
вым годам!

Жадаем здароўя, шчасця
і поспехаў!

Іван і Магдуса
ТАРВІКІ,
Канада.

Паважаныя супрацоўнікі
Беларускага таварыства
«Радзіма» і рэдакцыі газеты
«Голас Радзімы»!

Ад усяго сэрца віншую
вас з Новым годам! Ён бу-
дзе цікавым і важным не
толькі для савецкага на-
рода, які распачаў шырокія
рэвалюцыйныя рэформы,
але і для ўсяго свету, што
ўважліва і пільна прыгляда-
ецца да перабудовы ў Са-
вецкім Саюзе.

Замежныя суайчыннікі з
неаслабнай цікавасцю со-
чаць за ўсімі пераменамі,
што адбываюцца ў эканамі-
чным і сацыяльным жыцці
роднага народа, і ўдзячныя
вам за савецкія выдан-
ні, якія атрымліваем ад вас.

З глыбокай павагай,
Гары ТОМСАН-ТРАБІЦКІ,
Аўстралія.

Многія распрацоўкі Інстытута электронікі АН БССР вядуцца па най-
больш перспектывных напрамках навукі і тэхнікі. Так, супрацоўнікі
лабараторыі інтэгральнай оптаэлектронікі, якія займаюцца даследа-
ваннямі фізічных і тэхналагічных прынцыпаў інтэграцыі фотаадчу-
вальных структур на аснове крэмнія і паўправадніковых цвёрдых
раствораў, сумесна са спецыялістамі прамысловага прадпрыемства
стварылі фотаадчувальную інтэгральную мікрасхему для фотаапа-
рата з сістэмай аўтафакусіроўкі. Яна выкарыстоўваецца ў серыйна
выпускаемым айчынным фотаапаратам «Элікон-аўтафокус».

Даследаванні вучоных Інстытута вядуцца пры адной важнай умове
— самым хуткім укараненні ў практыку. Так была заключана ганд-
лёвая здзелка, у выніку якой тэхналогія стварэння тонкаплёначных
фотарэзістараў на аснове сульфіда-селеніда кадмія, з параметрамі
на ўзроўні сусветных прамысловых узораў, зараз перадаецца до-
следнаму заводу сенсараў і сенсорных устатковаў Інстытута прык-
ладнай фізікі Балгарскай Акадэміі навук у горадзе Плоўдзіве.

НА ЗДЫМКУ: старшы навуковы супрацоўнік лабараторыі аўтама-
тызацыі вымярэнняў, кандыдат тэхнічных навук Віктар ІЛЫН за
эксперыментальнай лазернай устаноўкай для размернага кантролю
светлаводаў.

Фота У. ВІТЧАНКІ.

З ПАДАРОЖЖА ПА ЗЛУЧАННЫХ ШТАТАХ АМЕРЫКІ

НЕ РАССТАЛІСЯ Б МЫ З НАШЫМ КРАЕМ

[Працяг. Пачатак у №№ 51, 52
за 1988 год і № 2 за 1989 год].

Злева радуе вока зялёная се-
нажаць, адгароджаная ад даро-
гі немудрагелістым драўляным
плотам. Такім, якія і сёння яш-
чэ можна ўбачыць у беларускіх
вёсках — невысокія, укапананы ў
зямлю слупкі-шупцы, злучаныя
паміж сабою даўма радамі доў-
гіх жэрдак. Плот гэты, як я по-
тым зразумеў, выконвае не
сваю прамую «ахоўную», а хут-
чэй за ўсё сімвалічную функ-
цыю, бо тут няма ад каго і ад
чаго адгароджвацца. Гэтае ня-
хітрае, спрадвечнае сялянскае
збудаванне ў даным выпадку,
відаць, з'яўляецца, як казаў
бы спецыяліст-архітэктар, сво-
еасаблівым дэкарэатывным сты-
лізаваным элементам экстар'е-
ру, які служыць гаспадарам і
гасцям «Полацака» некрыклі-
вым напамінкам пра далёкія
родныя краявіды.

Уязджаем на прасторны пад-
ворак. Кідаецца ў вочы яшчэ
адна прыемная дэталі, звязаная
з Радзімай: крыху воддаль,
у цяньку пад дрэвамі, стаіць
чырвоны трактар «Беларусь»...
«Спачатку хацелі купіць япон-
скі трактар, — скажуць нам по-
тым гаспадары, — але вось па-
думалі, памеркавалі ды купілі
гэты. Усё ж такі свой...»

Алекс націскае званок. Дзве-
ры адчыняе невысокі мужчына
сярэдняга ўзросту. Побач з ім
маладзавая сімпатычная кабе-
та. На найчысцейшай беларускай
мове гаспадары запрашаюць
нас у хату. Гэта прадстаўнікі
«Полацака» Сяргей Карніловіч і
Ірына Каляда-Смірноф. Карані
С. Карніловіча ў Докшыцах, што
на Віцебшчыне, а І. Каляда-
Смірноф — зусім блізкая мая
зямлячка. Яе маці родам з На-
ваградчыны, з вёскі Падкасоўе.

Плаўна, нетаропка цячэ наша
шчырая гутарка. Мы расказваем
пра апошнія навіны на Баць-
каўшчыне, пра дзейнасць Белар-
ускага таварыства «Радзіма»,
якое мае жаданне наладзіць
стабільныя культурныя адносі-
ны з «Полацакам». Нашы субя-
седнікі ўважліва слухаюць, за-
даюць нямала пытанняў. У кожна-
м іх слове, кожнай рэпліцы
адчуваецца жывая, глыбокая
зацікаўленасць справамі на Бе-
ларусі...

Перабудова ў рэспубліцы,
стан роднай мовы, маладзёж-
ныя нефармальныя аб'яднанні,
мінскае метро, кнігавыдавецкая
справа, музыка, літаратура, тэ-
атр, музеі, Чарнобыль, Курапа-
ты — як мага падрабязней ста-
раемся мы з Віктарам давесці
ўсё гэта нашым гаспадарам.
Зрэшты, становішча наша шмат

у чым спрашчаецца той ака-
лічнасцю, што і Сяргей, і Ірына,
які тыя беларусы, з якімі мы
сустрэнемся пазней, з матэры-
ялаў прэсы дастаткова глыбока
знаёмы з жыццём сённяшня-
няй Беларусі. Гэтаму знаёмства,
безумоўна, спрыяе і бага-
тая бібліятэка «Полацака», дзе
беражліва захоўваюцца белар-
ускія мастацкія, навуковыя і
перыядычныя выданні. Ёсць тут
і свае фанатэка. Вось Сяргей
уклучае магнітафон, і паліла-
сць беларускай песня. Гучаць
запісы выступленняў барда су-
часнай беларускай моладзі
Сяргея Сакалова-Воюша...

Як прадмет асаблівай гордас-
ці Ірына з Сяргеем паказваюць
нам і дораць на памяць пла-
сцінкі з песнямі Багдана Ан-
друсшына — Данчыка. Давер-
лівы, пяшчотны голас гэтага
арыгінальнага спевака, яго вы-
сокае музычнае і вакальнае
майстэрства не пакідаюць раў-
надушным нікога з беларусаў,
што жывуць у Злучаных Шта-
тах і Канадзе...

Данчыку зараз 30 гадоў. На-
радзіўся і гадаваўся ён у Нью-
Йорку. Яго маці — беларуска,
бацька — украінец. Багдан
Андрусшын скончыў факультэт
журналістыкі Нью-Йоркскага
універсітэта. Атрымаў таксама
добраю прафесіянальную му-
зычную адукацыю па класу
фартэпіяна.

Ні разу не пабываўшы на
зямлі бацькоў і дзядоў, Дан-
чык з маленства ўсёй душой
палюбіў беларускую песню і
стаў яе апантаным прапаган-
дыстам і папулярызатарам у
Амерыцы...

Не так даўно таленавіты спя-
вак быў гасцем беларусаў Бе-
ластотчыны. Там ён з вялікім
поспехам выступіў у Белаавежы,
Гайнаўцы і Беластоку. Вось
што пісаў пра канцэрты Данчы-
ка Алесь Барскі на старонках
мясцовай газеты «Ніва»: «Ду-
маю, што кожны чалавек, пра-
слухаўшы песні Данчыка, калі і
не стане лепшы, то, прынамсі,
падумае аб чымсьці добрым,
высакародным. У гэтым і пра-
чылаецца сіла ўздзеяння Дан-
чыкавай песні... Спявае ён цэ-
лую гадзіну. На працягу гэтай
гадзіны ніводнага фальшывага
ці чужога для беларускай мовы
вымаўлення. Бездакорная фа-
нетыка, дасканалая дыкцыя,
прыгожая стылістыка!.. Спявае
натуральным чыстым голасам
— тым чалавечым ці божым
дарам, якім надзяліў яго лёс.
Калі слухаю Данчыка, здаец-
ца мне, што ў яго голасе сплу-
чаецца ў адну прыгожую цэ-
ласць пошум пушчы, журчанне,

крыніцы, стогны ветру, птушы-
ны шчэбет, шэпты калосся.

Як добра, што такія самарод-
кі, нягледзячы на тое, што далёка
закінуў іх лёс, аддаюць
свой феноменальны талент на
службу Беларусі!»

«Адкуль вы чэрпаеце натх-
ненне ў сваёй дзейнасці?» — з
такім пытаннем звярнуўся да
спевака карэспандэнт «Нівы»
Мікола Гайдук, і быў адказ:
«З пачуцця абавязку зрабіць
нешта для добра беларускай
справы, папулярызаванай бага-
цтваў беларускай культуры на
амерыканскім кантыненте. Вельмі
люблю беларускую песню і таму
гэты абавязак выконваю з пры-
емнасцю. Чуў і бачыў я «Песняроў» з
Савецкай Беларусі, пазнаёміўся з
імі падчас іх выступлення ў
Нью-Йорку ў 1977 годзе. Імі
я захапляўся да гэтага, яны былі
маімі духоўнымі братамі. Калі ж
я пазнаёміўся з імі, гэтыя лачуцы
яшчэ больш узмацніліся, паглыбіліся...»

Я пішу гэтыя радкі пра Дан-
чыка, Беларускага салаўя Злу-
чаных Штатаў Амерыкі і Кана-
ды, і спадаюся, шчыра веру,
што прыйдзе, абавязкова прый-
дзе час, калі Багдан Андрус-
шын прыедзе да нас на Бела-
русь, якую ён так хораша апя-
вае ў сваіх песнях.

Чым больш гутарым мы з на-
шымі суайчыннікамі, тым
больш пераконваемся, як ша-
нуюць яны сваю беларускасць,
ганарацца ёю, імкнуцца не
губляць повязі з роднай куль-
турай, традыцыямі і звычаямі.

Нібы бясцэнны скарб, збера-
гаюць «палачане» беларускія
вышываныя ручнікі, паясы, по-
цілкі, нацыянальныя касцюмы,
прадметы паўсядзённага побы-
ту. А мова... Тут, у сучасным
англамоўным асяроддзі, кліў-
лендскія беларусы захавалі ўсю
непаўторнасць роднага слова.
І не толькі захавалі самі гэты
святшчэнны дар продкаў, але і
далучылі да яго сваіх дзяцей!..

Тут любяць і ўмеюць іграць
на цымбалах і на дудцы... Тут
ведаюць чану заліхвацкай
прыпеўцы і расцяжнай народ-
най песні... Тут не забыліся
«Крыжачок» і «Лявоніху»... Тут
здымаюць шапку перад спад-
чынай Купалы, Коласа, Багда-
новіча... Тут Чарнобыль лічаць
і сваёй бядою... Тут не адчу-
ваюць ніякіх комплексаў пе-
рад англасаксамі і прадстаўні-
камі іншых народаў... Тут памя-
таюць Беларусь...

Гісторыя беларускага эмі-
гранцкага руху ў Кліўлендзе,
як нам расказаў яго непасрэ-
дны ўдзельнік, бярэ свае вы-

токі ў канцы 40-х — пачатку
50-х гадоў, калі сюды з краіны
Заходняй Еўропы, у першую
чаргу з Германіі, Бельгіі, Вя-
лікабрытаніі, сталі прыязджаць
нашы суайчыннікі.

Варта разам з тым адзначыць,
што выхадцы з Беларусі
былі ў Кліўлендзе і да другой
сусветнай вайны. Па сведчан-
ню доктара Вітаўта Кіпеля, ай-
тара цікавай грунтоўнай ма-
награфіі «Беларускія амеры-
канцы і іх аб'яднанні ў Кліў-
лендзе», першыя перасяленцы
з Беларусі з'явіліся ў Кліўлен-
дзе ў самым пачатку XX ста-
годдзя. Прыкметна расла коль-
касць беларусаў у гэтым аме-
рыканскім горадзе ў 1905—
1914 гадах. Людзі ехалі сюды ў
пошуках кавалка хлеба і лепшай
шай долі... Хто ведае, магчыма,
гэта пра іх напісаў свой верні-
шаш Максім Багдановіч у 1914
годзе:

Ёсць на свеце такія бадзяткі,
Што не вераць ні ў бога, ні ў
чорта

Ім прыемны стракатак сцягі
Караблёў акіянскага порта.

І няма ім каго тут пакінуць,
Бо нікога на свеце не маюць.
Усё ім роўна: ці жыць, ці
загінуць,
Аднаго яны моцна жадаюць:

Пабываць у краях незнаёмых
Ды зазнаць там і шчасця,
і гора

І загінуць у хвалях салёных
Белаяпеннага сіняга мора.

Але мы — не таго мы шукаем!
Не таго на чужыне нам
трэба

Не рассталіся б мы з нашым
краем,
Каб было дзеля нас у ім хлеба

І на вулцы пад грукат, пад
гомамі

Дзе натоўп закруціўся рухавы,
Нам маячыцца вёсачка, Нёман
І агні партавыя Лібава.

Сярод пачынальнікаў бела-
рускага руху ў Кліўлендзе былі
Сяргей Карніловіч і Кастусь
Калоша. Гэтыя вялікія энтузі-
ясты, адданыя беларускай спра-
ве людзі, былі таксама іні-
цыятарамі заснавання грамад-
ска-культурнага цэнтру «По-
лацак». Ролю «Полацака» як ася-
родка нацыянальнай культуры
цяжка перацаніць. Гэта месца
маёвак і спатканняў. Тут пра-
водзіцца ўсе значныя грамад-
скія мерапрыемствы, наладж-
ваюцца лекцыі, канцэрты, суст-
рэчы з цікавымі людзьмі.

Леанід КАЗЫРА-
[Заканчэнне будзе].

НІ ПЕРАД КІМ НЕ ЗАЧЫНЯЦА ДЗВЕРЫ

ГУТАРКА СА СТАРШЫНЁЙ ПРЭЗІДЫУМА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА» МІХАІЛАМ САВІЦКІМ

— Публічнасць, дэмакратызацыя жыцця нашага грамадства стварылі спрыяльныя ўмовы для дзейнасці Беларускага таварыства «Радзіма». Яно стала больш адкрытым, і, магчыма, таму ім сталі больш цікавіцца не толькі за мяжой, а і ў рэспубліцы — у сябе дома. У прыватнасці, такімі пытаннямі: хто тыя беларусы за мяжой, да якіх Таварыства мае дачыненне? Бо не сакрэт, што сярод нашых людзей, нават, здавалася б, і адуканых, і дасведчаных, бытуе перакананне, што «за Ла-Маншам» ніякіх беларусаў няма, прынамсі, такіх, з кім варта было б знацца. Адны паліцэйскія. Ну, а за акіянам, дзе-небудзь у ЗША ці Канадзе, — і таго горшыя людзі: толькі былія галаварэзы з дывізіі СС «Беларусь»...

— Што датычыцца адкрытасці, то мы, я маю на ўвазе Таварыства, і раней не былі закрытай, таямнічай арганізацыяй. Гэтыя ўласцівасці нам прыпісалі і гэтым імкнуліся адштурхнуць ад нас замежных суайчыннікаў тыя самыя беларусы, да якіх мы не маем дачынення. Гэта былія злачынцы, якія ў гады «халоднай вайны» прыклалі нямала намаганняў да таго, што мы называем падрыўной антысавецкай дзейнасцю. Так, ёсць і такія беларусы як «за Ла-Маншам», так і ў Амерыцы, і ў Аўстраліі. Але, па-першае, іх нікчэмная меншасць, а па-другое, гэта кайнава племя амаль што вымерла.

Да Беларускага таварыства «Радзіма» цягнуцца нябачныя духоўныя ніці ад соцень, тысяч выхадцаў з гэтай зямлі, якіх па праву можна назваць патрыётамі. Яны ехалі на Запад не ў абозе фашысцкага вермахта. Яны плылі ў душных, смярдзючых трумах параходаў у Канаду, ЗША і Аргенціну. Іх, бедных сялян з былой Заходняй Беларусі, звалі туды на «добрый» заработкі, а то і на «сваю» зямлю польскія пасрэднікі розных замежных кампаній. Былі сярод даваеннай эканамічнай эміграцыі, а гэта немала колькасць — сотні тысяч чалавек, і людзі, якія ратаваліся ад Картуз-Бяроза — члены КПЗБ, Беларускай сялянска-рабочай грамады. Між іншым, палітычныя эмігранты ў першую чаргу, а за імі і эканамічныя ўліліся ў рабочы і фермерскі рух, папоўнілі рады камуністычных партый тых краін, куды закінуў іх лёс, разам з працоўнымі краін, дзе яны аселі, выступалі на класавых барыкадах у страшныя гады вялікай дэпрэсіі, дэзінфілі так званыя «галодныя маршы» на Атаву і Вашынгтон.

Эмігранты з Заходняй Беларусі і Заходняй Украіны заснавалі ў 30-я гады Федэрацыю рускіх канадцаў (ФРК), мноства клубаў — Якуба Коласа, Янкі Купалы, Белавеж і іншыя — у Аргенціне (цяпер гэта Федэрацыя культурных клубаў савецкіх грамадзян у Аргенціне). Гэта была першая вялікая хваля эміграцыі, якая пачалася яшчэ ў пачатку нашага стагоддзя з Расіі, а закончылася напярэдадні другой сусветнай вайны з тэрыторыі Заходняй Беларусі і Заходняй Украіны. Другую хвалю нарадзіла Вялікая Айчынная вайна і акупацыя Беларусі фашысцкімі захопнікамі. У выніку — асабліва многа апынулася на Захадзе нашых жанчын. Ім было па 14—18 гадоў, калі іх везлі ў «цялячых» вагонах у гітлераўскую Германію.

Вось калектыўны партрэт нашага замежнага беларуса, а такіх выхадцаў з Беларусі толькі ў капіталістычных краінах сёння, па самых прыблізных падліках, больш аднаго мільёна чалавек.

— Але гэты партрэт будзе няпоўны, калі мы зноў «забудзем» пра амаль 500 тысяч беларусаў, якія жывуць з намі побач — у Польскай Народнай Рэспубліцы...

— Думаю, што цяпер ужо не забудзем. Тым больш, што асноўная маса польскіх беларусаў жыве тут, пад бокам, у Беластоцкім ваяводстве. Да таго ж за які год мы ўжо маем з імі столькі кантактаў.

Прынята цэлая праграма, накіраваная на развіццё культурных сувязей з БГКТ і аказанне дапамогі беларускім школам, ліцэям, клубам мастацкай самадзейнасці і г. д. У выкананні гэтай праграмы ўдзельнічаюць не толькі наша Таварыства, а і Беларускае таварыства і культурнай сувязі з замежнымі краінамі, міністэрствы асветы і культуры і шэраг іншых арганізацый.

Вядома, справа новая, і тут у нас не ўсё ідзе, як хацелася б, шмат праблем узнікае. Вось, напрыклад, як дапамагчы беластоцкім беларусам у будаўніцтве этнаграфічнага музея ў Гайнаўцы. Аказваецца, тым беларусам, што жывуць

на Захадзе, гэта зрабіць прасцей, чым нам, суседзям і братам. І тут трэба змагацца з бюракратызмам. Але думаю, выхад знойдзем.

— Міхаіл Андрэвіч, пачатак супрацоўніцтва з БГКТ, мне здаецца, сведчыць пра тое, што і Беларускае таварыства «Радзіма» закрунула перабудова. Ці не здаецца вам, што новае мысленне, пра якое гавораць на высокіх паверхах міждзяржаўных адносін, пранікае і на ніжнія паверхі — адносіны паміж асобнымі арганізацыямі і грамадзянамі? У рэшце рэшт, калі справа тычыцца нашай сферы, то можна сказаць, што мяняецца наша стаўленне да эміграцыі, да тых, хто цяпер ад'язджае з Беларусі і выбірае месцам жыхарства іншую краіну.

— Мы ж не на бязлюдным востраве жывём: тое, што адбываецца ў краіне, закранае і Беларускае таварыства «Радзіма». Так, наша стаўленне да эміграцыі змянілася. Яго я выказаў бы так:

дзверы Таварыства не зачынены ні перад кім. Праўда, мы і раней праводзілі такую палітыку, але надта ж нясмела. У нас склаліся трывалыя сувязі з ФРК, Саюзам савецкіх грамадзян у Бельгіі (ССГБ), аргенцінскімі клубамі і іншымі арганізацыямі, якія лічацца прагрэсіўнымі. З імі нам было проста. Арганізацыі гэтыя аб'ядноўваюць людзей, патрыятычна настроеных, якія разумеюць і падзяляюць нашы погляды, прыхільна стаяцца да Савецкага Саюза, удзельнічаюць у руху за мір. Ім мы даламагам у іх культурна-асветнай рабоце, у наладжванні кантактаў з Радзімай. Гэта асноўная частка беларускага эмігранцкага замежжа.

Але ж там ёсць і такія беларусы, што займаюць, у лепшым выпадку, нейтральныя пазіцыі да ўсяго савецкага. Многія настроены не то што варожа, а вельмі ўжо насцярожана да нашай краіны. З'явілі і падзеі, якія ў прагрэсіўных суайчыннікаў выклікаюць радасць за сваю Радзіму, у іх успрымаюцца як прапаганда, да. У тых беларусаў многа прычэпаў, не ва ўсім яны згодны з намі. Магчыма, мы і самі вінаваты, што не ішлі з такімі людзьмі на прамы дыялог і тым адштурхнулі іх ад сябе.

Цяпер мы хочам сказаць такім людзям: калі ў вас захавалася пачуццё аднасці з той зямлёй, адкуль вы выйшлі, насці з той зямлёй, адкуль вы выйшлі, пачуццё каранёў сваіх, нам няма чаго стараніцца адзін аднаго. Мы можам не згаджацца па многіх пытаннях, спрачацца адзін з адным, але нас не павінен аддзяляць непераадольны бар'ер. Калі аддзяляе цікавіць Радзіма, мы павінны задаволіць гэтую цікаўнасць, калі яму патрэбна духоўная падтрымка, мы павінны працягнуць яму руку.

У нас ужо ёсць і першыя прыклады такіх кантактаў. Я маю на ўвазе наведанне нашай дэлегацыі беларускага культурнага цэнтру «Полацак» у Кліўлендзе.

— Але некаторых можа збянтэжыць, што яны ходзяць пад бел-чырвона-белым сцягам і знакам «Пагоні».

— А вы б ведалі, якія слухаюць нашы песні, прывезеныя з Мінска! Многа робяць для пашырэння беларускай культуры сярод эміграцыі, знаёмства з культурай сярод эміграцыі, асабліва амерыканскага асяроддзя. Мы моё амерыканскае асяроддзе, але жам быць пад рознымі сцягамі, але знайсці агульныя пункты прыкладання знайсці агульныя палітычныя мы гасілі. Калі ў глабальнай палітыцы мы ворым пра прырытэт агульначалавечых мэт, то ў нашай дзейнасці гэта таксама павінна знайсці рэальнае ўвасабленне. Адзіна, з кім мы не будзем шукаць дыя-

лога, дык гэта са здраднікамі Радзімы і злачынцамі, з тымі, хто выступае супраць нас як Савецкай дзяржавы. Усіх астатніх мы рады бачыць на нашай зямлі, абмяркоўваць з імі розныя сумесныя мерапрыемствы, разам цешыцца добрым пераменам у нашым краі і спрачацца па тых ці іншых праблемах. Розныя палітычныя погляды яшчэ не прычына для адчужанасці і канфрантацыі.

Быў час, калі мы павінны былі вызначыць сяброў толькі па тым, што яны гавораць пра нашу краіну, наш лад, добрае ці не вельмі. Нам прыемна лашчыла вуша пахвала. І любое сумненне ў нашых плакатных перавагах успрымалася як антысавецкізм. Але цяпер, калі мы столькі сказалі свету пра сябе, нам важней пачуць ад суайчынніка яго рэальную ацэнку ўсяго, што адбываецца ў нас цяпер і што было ў мінулым.

— Міхаіл Андрэвіч, вось мы гаворым тут пра тое, што дзверы Таварыства адчынены перад усімі беларусамі...

— ...Не толькі беларусамі — перад усімі, хто носіць у сабе пачуцці да нашай зямлі як да Радзімы. Перад кожным, будзь ён рускі, украінец ці яўрэй, хто, аднойчы ўбачыўшы Беларусь, не забываецца пра яе, цікавіцца яе гісторыяй і сённяшнім жыццём. Мы не рабілі і не будзем рабіць розніцы паміж беларусамі і небеларусамі. Па-першае, гэта не ў нашым духу, не ў нашых традыцыях, а па-другое, мы толькі пашкодзілі б справе патрыятычнай работы. Вазьміце такія масавыя арганізацыі нашых суайчыннікаў за мяжой, як ФРК, камітэт газеты «Русскі голас» у ЗША, Федэрацыя культурных клубаў у Аргенціне, Саюз савецкіх грамадзян у Бельгіі, таварыствы землякоў у Галандыі. У іх жа не толькі беларусы ўваходзяць, а і украінцы, і палякі, і рускія, і яўрэі. Яны разам адзначаюць у сваіх клубах нашы нацыянальныя і дзяржаўныя святы, разам пяюць і нашы, і рускія, і украінскія песні, разам выдаюць і распаўсюджаюць сваю прэсу, збіраюць сродкі на яе выданне, разам ходзяць на дэманстрацыі і мітынгі ў абарону міру...

Але гэта не значыць, што беларусы не маюць свайго твару, свайё адметнасці. У апошнія гады ў наша Таварыства прыходзіць больш за ўсё просьбаў прыслаць флаг рэспублікі і карту БССР. Вось пад гэтым савецкім беларускім флагом і выходзяць нашы землякі ў розных краінах на дэманстрацыі, мітынгі, прымаюць удзел у фестывалях. Каб астатнія ведалі, хто мы такія і адкуль, гавораць яны.

— Таварыства дапамагае нашым замежным землякам падтрымліваць культурныя кантакты з Бацькаўшчынай... Што стаіць за гэтымі агульнымі словамі?

— Гэта і дапамога ў арганізацыі культурна-асветніцкай дзейнасці замежных землякоў: падручнікі для школ, мастацкая літаратура для грамадскіх бібліятэк, кінафільмы для клубаў, дзе часта збіраюцца суайчыннікі, урэшце, наша газета «Голас Радзімы» і іншыя выданні рэдакцыі для кожнага, хто мае штодзённы інтарэс да Беларусі. Землякі з нецярпліваасцю чакаюць сустрэч з нашымі артыстамі, якія штогод прыязджаюць да іх у складзе турыстычных груп Таварыства «Родина». Яны ведаюць дарогу да нас на курсы мастацкай самадзейнасці, пасылаюць на лета сваіх дзяцей і ўнукаў у піянерскі лагер, на вучобу ў вышэйшы навуцальны ўстанова. Ведаюць, што Таварыства «Радзіма» дапамагае набыць нацыянальныя касцюмы для харавых і танцавальных калектываў.

Новыя часы ставяць перад намі і новыя праблемы. Расце колькасць моладзі, якая хацела б атрымаць вышэйшую адукацыю ў Беларусі. Асабліва з беларускіх ліцэяў на Беластоцчыне. Значыць, нам трэба пашыраць прыём дзяцей суайчыннікаў у ВНУ рэспублікі. Да гэтага часу мы пасылалі нашых спевакоў і музыкантаў у складзе агульных груп Таварыства «Родина», куды ўваходзілі прадстаўнікі розных рэспублік. Цяпер мяркуем, напрыклад, у Аргенціну і ЗША выпраўляць свае асобныя групы, бо чуюць усё больш нараканняў ад землякоў: дзе ж нашы беларускія калектывы? Робім захады для абмену маладзёжнымі групамі на безвалютнай аснове. Людзі павінны мець больш магчымасцей бачыцца, ездзіць адзін да аднаго, пазнаваць краіну і народ.

У параўнанні з іншымі, беларусы маюць нешматлікую інтэлігенцыю сярод эмігрантаў. Але ўсё ж у нас таксама ёсць, скажам, нямала мастакоў. Мяркую, што і ім, і нам было б цікава мець выстаўку сваіх твораў у Беларусі. Таварыства «Радзіма» бярэцца арганізаваць экспазіцыю. Першыя прапановы з-за мяжы мы атрымалі. Для нашых наведвальнікаў гэта можа быць нечаканым адкрыццём: вельмі нямногія ведаюць, што ў нас за мяжой ёсць беларусы-мастакі, і неблагія.

— Калі мы ўжо закрунулі мастацкі бок нашых адносін з замежнымі суайчыннікамі, то некалькі слоў пра адносіны тых беларусаў да праграмы «Вяртанне» Беларускага фонду культуры. Мяркуючы па іншых рэспубліках, там эміграцыя вельмі спрыяе вяртанню на Радзіму духоўных каштоўнасцей народа.

— Гэта ж — у іншых! Глядзіце, што робіцца ў рускіх, армян, літоўцаў. Колькі рэзлікіх вярнулі ўжо ў краіну. На жаль, мы, беларусы, гэтым не можам пахваліцца. Пакуль што зроблена не надта многа. А ў нас жа таксама ёсць нацыянальныя скарбы за мяжой. І патрыятычная справа эміграцыі, перш за ўсё інтэлігенцыі, дапамагчы вярнуць іх свайму народу.

— Будзем спадзявацца, што наш голас пачуе... І, мабыць, апошняе пытанне, Міхаіл Андрэвіч. Была эміграцыя эканамічная, была ваенных часоў. Сёння мы з вамі з'яўляемся сведкамі яе трэцяй хвалі. Штогод, прынамсі з Беларусі, ад'язджаюць за мяжу людзі для так званых ўз'яднання сямей...

— Так, гэта хваля з пачаткам перабудовы набірае разгон. Відаць, нармальна з'ява, хоць нам і нялёгка да яе прывычацца... Кажуць, пакуль у Гатаве, пад Мінскам, італьянцы будавалі нам завод, трыццаць ці сорак нашых дзяўчат павыходзілі за іх замуж. Гэта толькі адзін з апошніх прыкладаў. Многія ж выходзяць замуж за іншаземцаў, якія навучаюцца ў нас. Таму сёння, бадай, ці не ў кожнай краіне Афрыкі і Азіі стрэнеш беларусаў. І яны не зракліся Бацькаўшчыны. Наадварот. Дзавольце прывесці некалькі радкоў з вялікага ліста Валянціны Эль Хашымі:

«Прышоў новы год, але ніякіх надзей не прынёс. Я маю на ўвазе работу. А няма работы — няма радасці быць сярод людзей, няма глыбокага задавальнення ад жыцця, яма становіцца духоўна бяднейшым. І самое галоўнае — адкладваецца паездка на Радзіму, сустрэча з роднымі, з усім тым, пра што ты марыш, туды, дзе засталася тваё сэрца... Што ні кажыце, а савецкі чалавек — самы шчаслівы на зямлі. Гэта не пусты гук. У гэтым я пераканалася сама».

Ну, як не адгукнуцца на такі крык душы?! Чужына, яна ўсё ж чужына.

Для такіх суайчыннікаў таксама адчынены дзверы Беларускага таварыства «Радзіма». Многія з іх ствараюць свае зямляцтвы. Гэта ў асноўным тыя, хто трапіў на афрыканскі і азіяцкі кантыненты. Іншыя ж, хто выехаў у Еўропу ці Амерыку, рана ці позна прыходзяць у патрыятычныя арганізацыі землякоў, пра якія мы ўжо згадвалі. Жыццё прыводзіць іх туды. Чалавек, у якім не згасла ў душы чалавечасць, будзе гарнуцца да сваіх, цягнуцца думкамі і сэрцам да свайё зямлі.

Вёў інтэрв'ю В. КРАСЛАЎСКІ.

НА ЗДЫМКУ: замежныя суайчыннікі, удзельнікі курсаў мастацкай самадзейнасці, у майстэрні народнага мастака СССР, старшыні прэзідыума Беларускага таварыства «Радзіма» Міхаіла САВІЦКАГА.

Фота С. КРЫЦКАГА.

ВУЧОНЫ ДАСЛЕДАВАЎ БЕЛАРУСКА-РУСКІЯ ФАЛЬКЛОРНЫЯ СУВЯЗІ

ГІСТАРЫЧНЫ ЗРЭЗ ЧАСУ

На паліцах кніжных магазінаў з'явілася кніга доктара філалагічных навук прафесара К. Кабашнікава «Беларуска-рускія фальклорныя сувязі» (выдавецтва «Навука і тэхніка»). Аўтар манаграфічнага даследавання даўно займаецца вывучэннем узаема-сувязей трох братніх народаў — рускага, беларускага і ўкраінскага ў галіне культуры, асабліва на прыкладзе народнай вуснапаэтычнай творчасці. З гэтай мэтай аддзел славістыкі пад кіраўніцтвам вучонага на працягу амаль што дзесяці гадоў ездзіў у экспедыцыі ў прыгранічныя з Расіяй і Украінай раёны, праводзіў усебаковыя фронтальныя абследаванні, высяляў жыццё фальклору як адзінага, своеасаблівага тыпу старажытнай культуры ў наш час. Акрамя шматтысячных запісаў аўтэнтычнага фальклору, навукоўцы вывучалі праграмы дзясяткаў фальклорна-этнографічных калектываў, аналізавалі іх выканаўчы рэпертуар праз прызму запазычанняў песень розных жанраў з фальклорнай спадчыны ру-

скіх і ўкраінцаў. Багаты фанграфічны матэрыял даў К. Кабашнікаву магчымасць паказаць гістарычны зрэз фальклорных узаема-сувязей пакуль што толькі двух народаў — беларускага і рускага. Можна спадзявацца, што ў недалёкай будучыні гэта карціна будзе дапоўнена вывучэннем і беларуска-ўкраінскіх сувязей у галіне народна-паэтычнай творчасці.

У самым пачатку кнігі вучоны-фалькларыст робіць кароткі экскурс у гісторыю вывучэння пастаўленай праблемы. Ён адзначае, што ў дарэвалюцыйны час вучоныя розных школ і напрамкаў звярталіся да параўнальнага вывучэння беларускага фальклору. У першай палавіне XIX стагоддзя супадзенні ў розных жанрах вуснай паэзіі рускіх і беларусаў адзначалі З. Даленга-Хадакоўскі, А. Рыпінскі, Я. Чачот, Я. Тышкевіч. Значна большую моц параўнальнае вывучэнне набірае ў другой палавіне XIX стагоддзя, дзякуючы працам Е. Раманава, П. Шэйна, Э. Кліха, П. Бя-

сонава, М. Сумцова, Я. Карскага. Вучоныя і фалькларысты-збіральнікі адзначаюць цэлы шэраг падабенстваў у сістэме жанраў, вобразаў, мастацкіх сродкаў.

У XX стагоддзі славістычны даследаванні працягваюцца ў двух напрамках. Першае, выяўляюцца ўсё новыя факты запазычанняў, а па-другое — у пасляваенны час пачынаецца грунтоўнае тэарэтычнае вывучэнне працэсаў узаемаўзбагачэння ў розных фальклорных традыцыях. Аднак праца К. Кабашнікава — першае да гэтага часу даследаванне, у якім выяўляюцца важнейшыя заканамернасці ўзаемадзейня рознаэтнічных фальклорных традыцый на розных гістарычных этапах.

К. Кабашнікаў лічыць, што актыўным, бесперапынным кантактам паміж рускай і беларускай фальклорнай традыцыяй садзейнічалі агульныя вытокі духоўнай спадчыны ўсходніх славян. З гэтай мэтай робіцца невялікі гістарычны экскурс у сіваю мінуўшчыну, у той час, калі шматлікія славянскія плямё-

ны жылі адзінай сям'ёй. Менавіта ў гэтую эпоху фарміравалася светапоглядная аснова вуснай паэзіі, выпрацоўвалася яе сімволіка. Агульнасць семантыкі славянскіх сімвалаў спрыяла выпрацоўцы вельмі блізкіх сістэм вобразаў і паэтыкі. Аднак, на думку аўтара, рашаючую ролю ў развіцці культурнай традыцыі адыграла стварэнне старажытнарускай дзяржавы. Ён заўважае: «Адна з важных прычын падабенства вуснапаэтычнай творчасці блізкароднасных народаў — развіццё фальклору на агульнай для гэтых народаў аснове, выкарыстанне ў фальклорным працэсе агульных здабыткаў, агульных традыцый у самым шырокім сэнсе. Вядома, што агульнай спадчынай і агульнай крыніцай развіцця вуснапаэтычнай творчасці кожнага з усходнеславянскіх народаў быў фальклор Кіеўскай Русі, у якім існавалі асноўныя жанры народнай паэзіі, была распрацавана аднаведная сістэма вобразаў, мастацкіх сродкаў».

Абапіраючыся на матэрыя-

лы летапісаў, усходнеславянскі шэдэўр пісьмовай літаратуры «Слова аб палку Ігравым», К. Кабашнікаў рэбіць даволі ўдалую спробу рэканструкцыі сістэмы жанраў рускага, беларускага і ўкраінскага фальклору старажытнай Русі. Ён прыходзіць да высновы, што ў той час шырокае распаўсюджванне набылі казкі, замовы, песні календарна-абрадавага сямейна-абрадавага цыкла калядняны, вялікодныя, купальскія, вясельныя і радзійныя.

У наступных раздзелах свайго даследавання К. Кабашнікаў разглядае беларуска-рускія фальклорныя сувязі на працягу пазнейшых гістарычных этапаў: у эпоху феадалізму і капіталізму, таксама іх развіццё ў савецкі час.

Асабліваю цікавасць уяўляе сабой раздзел, у якім даследуюцца фальклорныя ўзаема-сувязі эпохі феадалізму. Вучоны раскрывае пэўныя заканамернасці ўзаемадзейня рознаэтнічных традыцый у галіне вуснай народнай творчасці, прычым у по-

ШАНУЮЦЬ ПАМЯЦЬ ПАЭТА-ЗМАГАРА

ШКОЛЬНЫ

МУЗЕЙ

ТАЎЛАЯ

Некалькі гадоў назад запрасіў першых наведвальнікаў музей сярэдняй школы № 1 горада Слоніма. Яго адкрыццё было прымеркавана да 70-годдзя з дня нараджэння беларускага паэта В. Таўлая. Музей гэты пачынаўся з літаратурнага гуртка. Раіса Каласоўская, настаўніца беларускай мовы і літаратуры, на адным з заняткаў расказала членам гуртка пра жыццёвы шлях Валянціна Таўлая. І гэтыя звесткі сталі як бы штуршком да пошуку. Вучні прыняліся за работу: пабывалі ў вёсцы Рудаўка, дзе прайшло дзяцінства паэта, запісалі ўспаміны яго землякоў, сабралі шмат фотаздымкаў. Знойдзеныя матэрыялы і склалі аснову экспазіцыі.

...З Р. Каласоўскай заходзім у невялікі класны пакой на другім паверсе школы. Дарэчы, калісьці тут была мужчынская гімназія. В. Таўлай наведваў заняткі. Як гаварыў сам, «вучыўся ў вялікай школе».

З музейных стэндаў можна падрабязна даведацца пра жыццёвы шлях паэта. Падобна наведвальнікі затрымліваюцца ля цікавай экспазіцыі, дзе адлюстраваны той час, калі Таўлай знаходзіўся за кратамі. Аднак і ў турме ў яго была зброя. Кожны радок вершаў клікаў на ба-

рацьбу супраць панскай Польшчы. Вось здымкі, якія знаёмяць нас з жыццём земляка пасля ўз'яднання Беларусі. Гэта быў час надзей і светлых задум. Але вайна перакрэсліла ўсе мары. І ў перыяд акупацыі Беларусі ворагам вершы паэта заклікалі да барацьбы, бо паэт шчыра верыў у перамогу.

Часта прыходзяць у школу пісьмы ад жонкі Лідзіі Сяргееўны і дачкі паэта Галіны. А вось на стале пісьмо ад сястры Ніны Паўлаўны. Яго нядаўна атрымалі з Вільнюса актывісты музея. Школьнікі адразу ж адказалі на пісьмо, бо спадзяюцца на новыя звесткі, якія могуць папоўніць экспазіцыю.

Ніколі не пустуе школьны музей. З дня яго адкрыцця тут пабывала нямала экскурсій. У музеі таксама праходзяць сустрэчы з пісьменнікамі, піянерскія зборы, праводзяцца тэматычныя ўрокі па літаратуры, гісторыі.

Выклікаюць цікавасць наведвальнікаў успаміны М. Мікуліка і Ю. Тарасюка з Казлоўшчыны, якія былі знаёмы з Таўлаем, жонкі паэта, М. Бурсевіча, А. Іверса (І. Міско), Я. Брыля, М. Ароцкі, А. Лойкі і іншых.

У экспазіцыі музея можна ўбачыць рэдкі зборнік вершаў нашага земляка, якія пе-

ракладзены на ўкраінскую мову. У Раісы Каласоўскай і яе памочнікаў ёсць задумы па абнаўленню экспазіцыі музея. І да 75-годдзя з дня нараджэння Валянціна Таўлая ён будзе мець іншы выгляд. Дабавяцца яшчэ некалькі стэндаў, а экспанаты папоўняцца новымі матэрыяламі, якія сабралі самі вучні.

У музейнай кнізе водгукаў нямала цёплых слоў і адраас дзяцей. Вось адзін з запісаў: «Прыемна быць у такіх музеях, створаных рукамі і стараннямі саміх школьнікаў і энтузіястаў-настаўнікаў. Думаю, што вобраз паэта-змагара Валянціна Таўлая ў многім вызначыць напрамак грамадскага жыцця тых маладых душ, якія дакрануцца да гэтай літаратурнай з'явы. Дзякуй шчыра, Данута Віцэль-Загнетава».

Хочацца далучыцца да гэтых удзячных слоў і дадаць, што прыемна бачыць жывыя кветкі ля бюста паэта. Сённяшняя моладзь не павінна забываць сваіх славетных землякоў.

М. СЯРГЕЕВА.

НА ЗДЫМКУ: Р. КАЛАСОУСКАЯ з актывістамі музея Валянціна Таўлая сярэдняй школы № 1 г. Слоніма.

Фота М. СУПРУНА.

МІНІ-РЭЦЭНЗІЯ

ГЭТЫ ШМАТФАРБНЫ ЭПІТЭТ

Чароўнае, мілагучнае роднае слова. І дасягаецца непаўторнасць, свежаць яго гучанні дзякуючы багаціню вобразна-выяўленчых, стылістычных сродкаў. Сярод іх адно з першых месцаў належыць эпітэту. Ёсць розныя азначэнні яго, але, каб не кідацца ў тэарэтычныя развагі, дастаткова сказаць, што эпітэт дапамагае выявіць, адчуць і перадаць самыя дакладныя нюансы шматлікіх паняццяў, а таксама перажыванняў чалавека, выказаць яго адносіны і стаўленне да навакольнага свету.

Эпітэт спадарожнічае нам на кожным кроку. Ужо нават у першым сказе гэтай рэцэнзіі, называючы роднае слова чароўным, мілагучным, мы выкарысталі не што іншае, як агульнамоўны эпітэт. Але ж эпітэты яшчэ бываюць народна-паэтычныя, якія вытокамі сваімі пачынаюцца ў фальклору, а таксама — індывідуальна аўтарскія, што, як бачна з самога азначэння, нараджаюцца шчодрай фантазіяй паэтаў, празаікаў, іншых творчых работнікаў.

Спраўднае моўнае багацце! І чым больш дасканала чалавек валодае мовай, тым больш разнастайныя стылістычныя сродкі ён выкарыстоўвае. Няма ў гэтым дапамагаюць і шматлікія слоўнікі. Прыемна, што ў апошні час у рэспубліцы ў гэтым кірунку робіцца шмат. Да чытача прыйшлі «Тлумачальны слоўнік беларускай мовы», «Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча», «Тураўскі слоўнік», працягваецца выданне «Гістарычнага...» і «Этымалагічнага...» слоўнікаў.

Усе яны — плён працы калектываў навукоўцаў, перш за ўсё супрацоўнікаў Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Акадэміі навук БССР. На гэтай па-спраўданаму даследчыцкай ніве ідэальны плён і асобных вучоных-энтузіястаў (прыгадаем «Слоўнік мовы Скарыны», складзены В. Анічанкам, «Слоўнік сінонімаў і блізказначных слоў» М. Клышкі), і маладых рупліўцаў.

Пацвярдзэнне таму і «Слоўнік эпітэтаў беларускай літаратурнай мовы», нядаўна выпушчаны выдавецтвам «Навука і

тэхніка», аўтар якога загадчык адной з рэдакцый рэспубліканскага выдавецтва «Юнацтва» Міхась Пазнякоў. Не кожнаму па сіле тое, што зрабіў ён: у слоўнік увайшло звыш 400 найбольш ужывальных назоўнікаў беларускай мовы, якія маюць самую вялікую колькасць эпітэтаў. Каб вызначыць гэта, аўтар карыстаўся «Частотным...» і «Тлумачальным...» слоўнікамі.

Пабудова кнігі зручная для карыстання. Называецца пэўнае слова, а затым прыводзіцца эпітэты, якія М. Пазнякоў ўдалося выявіць. Часта іх не адзін дзясаток, і гэта яшчэ раз гаворыць на карысць таго, як шмат зроблена аўтарам. Напрыклад, да слова «мэта» прыводзіцца 136 эпітэтаў, «робота» — 142, «размова» — адно 161 эпітэт. І падобных прыкладаў можна прыводзіць шмат. Якая багатая наша мова! Крыўдна робіцца, калі чытаем некаторыя творы або артыкулы ў газеце, дзе аўтар абмяжоваецца пэўным наборам штампаў, заезджаных выразаў і невыразных эпітэтаў.

Між іншым, М. Пазнякоў па меры магчымасці ў якасці ілюстрацыйнага матэрыялу выкарыстоўвае цытаты з твораў мастакаў і навукова-папулярнай літаратуры, з перыядычных выданняў, фальклору... Янка Купала і Якуб Колас, Іван Мележ і Міхась Лынькоў, Аркадзь Куляшоў і Уладзімір Караткевіч, Васіль Быкаў і Пімен Панчанка, Кузьма Чорны і Пятрусь Броўка...

Адкрыем слоўнік наўгад... На старонцы 179 якрэз падабраны эпітэты да слова «жарт»... «Абражлівы, абуральны, артыкулярны, балаганны, банальны, бесклапотны, бестурботны...» і г. д. Аказваецца, ёсць яшчэ жарт адажны, сакавіты...

Яшчэ разгорнем слоўнік наўбарачна... Старонка 384... Да слова «радасць» прыводзіцца нямнога-нямала, а 197 эпітэтаў!

«Слоўнік эпітэтаў беларускай літаратурнай мовы» М. Пазнякова проста неабходна мець пад рукой усім, хто цікавіцца сённяшнім і заўтрашнім дням роднай мовы.

Алесь МАРЦІНОВІЧ.

ле яго зроку трапляюць розныя ўзроўні падабенстваў. Бадай што, адным з найбольш складаных пытанняў усходнеславянскай фалькларыстыкі з'яўляецца паходжанне герачнага эпосу. К. Кабашнікаў прытрымліваецца погляду, што быліны — гэта пазычанае адлюстраванне падзей перыяду Кіеўскай Русі. Іх жыццё як фальклорнага жанру мае сваю непаўторную спецыфіку. Сістэма сімвалаў, вобразаў і мастацкіх асаблівасцей былін цесна звязана са славянскай міфалогіяй, з больш пазней казанай традыцыяй. Вельмі складаны малюнак удзелу казак у фарміраванні герачнага эпосу. А, наадварот, роля былін у стварэнні новых казачных сюжэтаў усебакова раскрывае на прыкладзе шматлікіх варыянтаў казкі пра Ілью Муромца.

Аналізуючы традыцыйную песенную культуру ўсходніх славян эпохі феадалізму, вучоны адзначае, з аднаго боку, значную агульнасць іх календарнай абраднасці і пазіі. Напрыклад, ён падкрэслівае генетычную сувязь з'яўляюцца карэннымі зменамі ў сацыяльна-эканамічным развіцці Расіі і Беларусі. Векавечны патрыярхальны быт змяняецца новым укладам жыцця, на арэну гісторыі выходзяць новыя класы — пралетарыят і буржуазія. Паступова ўзмацняюцца эканамічныя сувязі паміж рускім і беларускім народамі. Скінуўшы з сябе ланцугі феадальнай заняволанасці, пралетарыят цягнецца да горада. Пачынаюцца інтэнсіўныя міграцыі цэлых слабаў насельніцтва. У кнізе К. Кабашнікава паказана, як усе гэтыя сацыяльныя змены ўплывалі

на гісторыка-культурныя працэсы ўзаемазвязей усходніх славян. Вучоны падкрэслівае, што перамяшчэнне вялікай колькасці людзей стварала спрыяльныя ўмовы для запазычання абрадавых і пазабрадавых твораў. З гэтага часу пачынаецца актыўнае распаўсюджанне народных песень праз друкаванае слова. Натуральна, што ў гэты перыяд працэсы ўзаемапрацівання значна актывізуюцца. У беларускі рэпертуар арганічна ўліваюцца шматлікія рускія песні, любоўная лірыка, мяшчанскі, а пазней жорсткі раманс. Паступова набрала моц хваля сацыяльна-бытавых (рэкруцкіх, салдацкіх) і жартоўных песень, прыпевак.

Актыўныя міграцыйныя працэсы, адсутнасць сур'эзнага моўнага бар'ера стваралі ўмовы для існавання дзвюх тэндэнцый запазычання. Значная колькасць рускіх твораў засвойвалася на Беларусі без ніякіх змен. Разам з тым у шэрагу выпадкаў запазычэнне не было пасіўным.

Раздзел заканчваецца аналізам некалькіх канкрэтных прыкладаў, якія сведчаць і аб беларускім уплыве на песенную творчасць рускіх. Фалькларыст слухна адзначае: «Характар міжэтнічных фальклорных узаемазвязей і напрамкі ўзаемадзеяння ў значнай ступені залежаць ад рэгіёна, у межах якога ўза-

мадзяенне адбываецца. Асаблівую інтэнсіўнасць фальклорныя ўзаемаўплывы набываюць у зонах непасрэдных кантактаў рускіх і беларусаў».

Яксна новы этап у развіцці культурных сувязей братніх народаў наступіў у савецкі час. К. Кабашнікаў адзначае, што само развіццё фальклору адпавядае галоўным этапам сацыяльна-эканамічнага і культурнага развіцця нашай краіны.

Своеасаблівая сітуацыя для ўзаемаўзабагачэння фальклорных традыцый розных народаў склалася ў гады Вялікай Айчыннай вайны. На франтах, у партызанскіх атрадах побач знаходзіліся прадстаўнікі розных нацыянальнасцей, «што непазбежна вяло да непасрэдных культурных кантактаў, непасрэднага абмену духоўнымі каштоўнасцямі». Шырокую распаўсюджанасць набываюць песні «Шчэ сонца на захадзіла...», «Ой, з-пад горкі ўсё туман...», «Ты не віся, чорны воран» і многія іншыя.

Пастаянныя, усё больш разнастайныя кантакты характарызоўваюць рускую і беларускую песнятворчасць у пасляваенны час. Перш за ўсё, адзначае вучоны, іх аб'ядноўвае ідэйна-тэматычнае адзінства: радасць перамогі над ворагам, імкненне аднавіць разбураныя гарады і вёскі, захаванне міру на зямлі.

Перагорнута апошняя старонка кнігі. Аўтарскай рукою пастаўлена кропка, якая спыняе даследаванне фальклорных працэсаў на сённяшнім дні. Але на яе месцы хацелася б бачыць шматкроп'е. Тры братнія народы прадаўжаюць тварыць сваю гісторыю, а яна абавязкова вымагае далейшага росквіту духоўнай культуры.

Сёння вуснапаэтычная творчасць усходнеславянскіх народаў перажывае складаны час. Ёй наканавана лёсам вытрымаць жорсткую канкурэнцыю з боку масавай культуры, якая з дапамогай сродкаў аўдыёвізуальнай камунікацыі ўсё глыбей пранікае ў маладзёжную аўдыторыю. Ці зможа фальклор захавацца цэласнай, непадзельнай сістэмай? Ці набудзе цяперашні «фальклорны бум» — зварот да вуснай песнятворчасці розных фальклорна-этнаграфічных, самадзейных калектываў — адзнаку ўсеагульнай зацікаўленасці ў захаванні спадчыны? Ад станоўчага вырашэння гэтых пытанняў залежыць будучы лёс нашага народа. Кожны народ стварае сваю гісторыю сам. А для таго, каб наша гісторыя мела свой твар, мела далёкую перспектыву, нам трэба вельмі ашчадна ставіцца да культурных традыцый продкаў. Якой будзе сённяшняя старонка нашай гісторыі, якой яе змогуць прачытаць нашы нашчадкі, залежыць ад нас.

Іван КРУК.

САВЕЦКАЯ МАСТАЦКАЯ КУЛЬТУРА:

ГАЛОЎНЫЯ ВЫНІКІ ГОДА

ПАЗІТЫЎНАГА БОЛЬШ

не маюць намеру спыняцца на дасягнутым і набытым.

Публікацыя «Доктара Жыгаса» Б. Пастэрнака. Кнігі М. Гумілёва, У. Набокава, Я. Замяціна. Тэатральная і тэлепастаноўка «Сабачага сэрца» М. Булгакава і артыкул у часопісе «Тэатр» акадэміка А. Сахарова. Публікацыі І. Бродскага, Ю. Даніэля, В. Вайновіча, якія яшчэ нядаўна лічыліся ў «дысідэнтах». Аднаўленне ў Саюзе пісьменнікаў В. Някрасава... Усё гэта прыкметы года, далейшага руху дэмакратызму ў мастацтве.

Вядома, ёсць яшчэ пісьменнікі і нявіданыя. Але ж пераўтварэнні ў культуры не заглахлі, а працягваюцца. Тое, што было немагчыма ў 1987 годзе, стала магчымым у 1988-м. Тое, што не ўдалося ў 1988 годзе, магчыма, адбудзецца ў будучыні. Час працуе на перабудову, яна гістарычна неабходная.

Дзяржаўнай прэміі 1988 года ўдастоены У. Дудзінаў за раман «Белае адзенне», А. Прыстаўкін за аповесць «Начвала тучка залатая», рэжысёр

А. Герман за фільм «Праверка на дарогах»... Выбар менавіта гэтых людзей і іх твораў, самых, бадай, «перабудовачных» за ўвесь перабудовачны перыяд, характэрны і сімвалічны. У пэўнай меры нават адказ тым, хто палічыў, што перабудова ў мастацтве «прыпынена зверху».

Рэформы ў кінематографіі і тэатры ажыццяўляліся ў 1988 годзе з цяжкасцямі. Але фільмы ўсё вастрэй узнімалі забаронныя раней тэмы, указвалі грамадству на яго беды і недахопы. На сцэне ішлі п'есы, дзе дзейнічаюць «жывыя» Ленін, Бухарын, Зіноўеў, Троцкі... Тэатр стаў больш зладзённы і... менш тэатральным.

У выставачных залах усё больш твораў мастакоў авангарда. Гэта таксама прыкметы дэмакратычнасці і цяпымасці. Наўрад ці авангард мае будучыню ў СССР. Я сумняваюся, што яго прадстаўнікоў у краіне чакае «стабільны» поспех. Занадта далекі яны ад народа. Тым не менш выставкі мадэрністаў — гэта ажыццяўленне плуралізму думак. Яны да-

дуць і ўжо даюць штуршок да далейшага развіцця рэалістычнага мастацтва, якое цяпер разумеецца шырэ і глыбей, чым раней.

«Белыя плямы», сапраўды, яшчэ застаюцца. Але нельга не адзначыць, што ў 1988 годзе іх стала значна менш, чым у годзе папярэднім. «Забаронныя зоны» таксама яшчэ, на жаль, існуюць, аднак і яны памяншаліся ў сваіх памерах літаральна ў кожным месяцы 1988 года.

З'явіліся і іншыя пазітыўныя перамены. Расшырыліся міжнародныя культурныя кантакты. Усё больш дэмакратычна і свабодна працякаюць дыскусіі паміж прадстаўнікамі савецкай мастацкай культуры і іх замежнымі калегамі і апанентамі. Стала бесспрэчным: абараняючы тое, што табе дорага, трэба паважаць і тых, хто думае па-іншаму. Можна, напэўна, не баючыся перабольшанняў, сцвярджаць, што ў 1988 годзе ў галіне міжнародных кантактаў у стварэнні атмасферы даверу паміж народамі прадстаўнікі савецкай творчай інтэлігенцыі зрабілі ў шэрагу вы-

падкаў не менш, чым дыпламаты.

Палеміка і дыскусіі, што вядуцца на старонках часопісаў і ў залах, сапраўды, часта выходзяць за межы ветлівасці. Аднак трэба ўлічваць, што ўсё новае заўсёды сустракалася з недаверам і нядобрабычлівацю. Усякаму «за», як гаварыў Пікасо, папярэднічала «супраць». Але вельмі абнадзейваючы факт: самі чытачы ў пісьмах у рэдакцыю газет і часопісаў пратэстуюць супраць прыклявання ярлыкоў і грубасцей. І ўвогуле, чытач і глядач у 1988 годзе сталі больш прыкметнымі фігурамі, чым раней. З імі ўсё больш вымушаны лічыцца і мастакі, і чыноўнікі, таму што ва ўмовах дэмакратычных рэформ менавіта чытач і глядач ужо ў многім вызначаюць, што добра і што дрэнна.

У 1988 годзе была зроблена спроба ўвесці ліміт на газетную і часопісную падпіску. Чытачы ўспрынялі гэта абмежаванне як удар па публічнасці. Яны казалі сваё слова, і дастаткова гучна, каб іх пачулі. Ліміт адмянілі. Гэта таксама адна з несумненых перамог.

Падводзіць вынікі мастацкага жыцця за адзін год можна, вядома, толькі з пэўнай доляй умоўнасці. Але думаецца, што бесстаронняе ўзвешванне ўсяго таго, што ўдалося і не ўдалося ў 1988 годзе, дазваляе ўпэўнена сцвярджаць: пазітыўнага было больш.

Гаўрыіл ПЕТРАСЯН.

МОЖНА адназначна ацаніць стан савецкага мастацтва за 12 месяцаў 1988 года? Думаецца, што можна. Ва ўсякім разе, галоўны вынік развіцця мастацкай культуры бачыцца пазітыўным.

Нягодныя з гэтым пунктам гледжання могуць выказаць істотныя прэччэнні. Яны, у прыбавасці, прыгадоўваюць, што большасць значных літаратурных твораў, апублікаваных у часопісах ці выпушчаных асобнымі выданнямі, напісаны ў мінулым. Абавязкова звернуць увагу на тое, што рэформы ў кінематографіі і тэатры часта буксуюць, асабліва на перыферыі. Адзначаць, што раскрыты яшчэ не ўсе «белыя плямы» і па-ранейшаму існуюць «забаронныя зоны». І, напэўна, скажучы пра жорсткую палеміку паміж прыхільнікамі і праціўнікамі пераўтварэнняў у мастацтве, пра няўменне весці спрэчку без прыклеявання ярлыкоў і палітычных абвінавачванняў.

Не адмаўляючы грунтоўнасці падобных прэччэнняў, усё ж пацвердзім свой першапачатковы вывад: савецкае мастацтва ў 1988 годзе развілася ў цэлым па ўзыходзячай лініі. Кожны месяц прыносіў сваю асаблівую сенсацыю. І характэрна, што ўжо наступны месяц ператвараў «сенсацыю» ў жыццё. Гэта сведчанне таго, што і мастакі, і чытачы, і глядачы асвоіліся з публічнасцю і нават прывыклі да яе, што яны

Нядаўна ў Мінску прайшло рэспубліканскае свята дзіцячай харавой музыкі. Яно сабрала ў Палацы спорту сорак лепшых калектываў. Кожны хор выступіў з уласнай праграмай, а потым, утварыўшы адзін грандыёзны хор, юныя спевакі выканалі творы Моцарта і Гайдна, Пахмутавай, Лучанка, Дунаеўскага, народныя песні. Дырыжыраваў трохтысячным хорам вядомы беларускі музыкант, народны артыст БССР прафесар Віктар Роўда.

НА ЗДЫМКАХ: выступае аб'яднаны дзіцячы хор; дырыжыруе народны артыст БССР прафесар Віктар РОУДА.

Фота У. МЯХЭВІЧА.

ЗІМА — цяжкі перыяд у жыцці большасці лясных насельнікаў. І холад — яшчэ нічога. Для мноства дробных жывёл снег — гэта дах, ахова ад лютых халадоў і пякучых маразоў. Землярыйкі і краты, мышы і пацукі хаваюцца ў глыбокіх норах пад цёплай снежнай коўдрай. Дрэмлюць у сваіх сховішчах мядзведзі і барсукі. Эканомна расходуючы запасы сваіх кладовак вавёрка. А цяжэй за ўсё тут драпежнікам, якія зімою і не спяць, і ў кладоўках у іх пуста. Голад — вось што страшней за ўсё. А здабыча выпадае не часта.

Ды ласцы ўсё нішто. У любую норку, пад снежны шарпак пранікае яе вёрткае, тонкае і гібкае цельца. Глядзіш, бывае, як чародка рабчыкаў парамі ўпала з дрэва прама ў снег, але тут жа спалоханыя птушкі з трэскам зноў узлятаюць, толькі адна сутаргава трапечка, распластаўшыся на снезе. Гэта ласка моцна ўчапілася ёй у грудзі вострымі зубамі і ўжо раздзірае не па памерах вялікую для сябе здабычу.

Бываюць выпадкі, калі ласкі палююць і на яшчэ больш буйную дзічыну — цецерукоў і нават на глушцоў. Пры гэтым звярок мёртвай хваткай

ЦІКАВА ВЕДАЦЬ

ЛАСКА

упіваецца птушцы ў горла і ляціць разам з ахвярай у паветра, пакуль тая нарэшце не падае ад страты крыві. Уявіце сабе гэтую маленькую ласку 15—25 сантыметраў даўжынёй і вагой не больш за 100 грамаў супраць старога глушца-барадача памерамі з буйную тлустую гусь. Вось што здараецца ў прыродзе!

Жыве ў нас ласка ўсюды, хоць і нешматлікая. Асабліва падабаюцца ёй прырэчныя займішчы, ускраіны і ўзлескі, гары і высечкі, берагавыя водмелі, часта селіцца каля чалавека. Афарбоўка футра цёмна-карычневая, іншы раз з палевым адценнем, па ніжняй частцы шыі і брушка цягнецца доўгая белая паласа, у зімовым убранні — ласка цалкам белая.

Харчуецца пераважна мышпадобнымі грызунамі, чым прыносіць вялікую карысць сельскай гаспадарцы. Яна, дарэчы, нягледзячы на выдатныя здольнасці палюнічага, іншы раз так-

сама застрахоўвае сябе на выпадак няўдалага палявання — у яе норах часам знаходзілі дзесяткі палёвак і іншых дробных жывёлін. Ёсць у паводзінах ласкі адна таямнічая асаблівасць, звязаная з яе адносінамі да коней і кароў. Здараецца, гаспадар, схадзіўшы пакарміць карову, занепакоены вяртаецца ў хату: «Ласіца завялася (так яе называюць у многіх месцах Беларусі), неўзлюбля нашу карову». А гэта бяда для селяніна. Цэлую ноч не дае ласка карове спакою, скачучы ёй на спіну і прыводзячы ў шаленства — раніцай карова ўся ў мыйным поце, страчвае ад напружання малако. Але справа тут не ў тым, што неўзлюбля яна карову, а, хутчэй, наадварот — ёй даспадобы солі, што выдзяляюцца разам з патам спалоханай жывёлы, якія ласка злізвае з вільготных валасоў. Але гаспадару ад гэтага не лягчэй. Праўда, гэта таксама толькі здагадка, толкам сутнасць такіх паво-

дзін ласкі так і не раскрыта.

Палююць на ласку па-рознаму. З першай паршой можна выходзіць на ласку з сабакамі. Але асабліва манлівы спосаб — злавіць зверу ў «дзіняное вядро». Для падрыхтоўкі такога арыгінальнай пасткі наліваюць поўнае вядро вады і ставяць яго на мароз. Калі вада дастаткова прамерзне, вядро ўносяць у цёплы пакой. Пры павяшанай тэмпературы лёд злёгка падтаіваецца ад дна і сценак і лёгка вынімаецца з вядра. У верхняй яго частцы выдзяляюцца невялікую адтуліну і зліваюць вяду знутры — у выніку ўтвараецца пустацеля ледзяны домік. Праз адтуліну зверху ў ледзянку закідаюць жмуток сена і пускаюць жывую мыш. Цяпер пастка гатова. Яе выносяць туды, дзе водзяцца ласкі, закопваюць снегам упоравань з верхнім краем пакідаюць. Пачуўшы жывую здабычу ласка забывае пра аспярожнасць. Нарае ў вузкую адтуліну за ахвярай, але тут жа ахвярай становіцца сама: злізкіх ледзяных сценах ёй не выбрацца з пасткі.

Футра ласкі хоць і не надта каштоўнае, але трывалае і дастаткова цёплае пры яго кароткім валасяным покрыве.
В. СТОМА, біелаг.

ЛЮБЫЯ СЭРЦУ МЯСЦІНЫ

СОСНА КУЛІНА І СЦЕП-КАМЕНЬ

Шмат легенд і казак склаў народ за вякі пра сваё жыццё і родную зямлю. Будучы юнаком, я даволі пахадзіў партызанскімі сцэжкамі па прасторах Бягомльшчыны і пад шатамі яе дрымучых лясоў пачуў адну з легенд, якую і хачу раскажаць: можа хто-небудзь яе запомніць, схавана ў пацяемным куточку сваёй душы, а некалі пераказае сваім дзецям ці ўнукам.

Як ехаць з вёскі Баяры Докшыцкага раёна лясной дарогай на Краснікі ці Жамойск, то недалёка ад дарогі, кіламетры са тры ад Баяр, стаіць Сосна Куліна, якой ад роду можа паўтарыста, а можа дзвесце гадоў. За сваё доўгае жыццё вымахаў яна метраў на дваццаць у вышыню, шырока, ва ўсё бакі раскінула магутныя лапы кроны, якая кожны год абсыпана вялікімі шышкамі. Да Сосны (менавіта так вымаўляюць гэта слова тут) падбіраліся дрывасекі, шмарганулі некалькі разоў пілою па магутным, у два абхваты, камлі, але адступілі. Яна так і стаіць асілкам-веліканам над маладым сваім патомствам, што густа засеялася навокал зялёным густым карагодам, стаіць з ранаю на камлі і стаўкамі-раёўнямі на ствале.

А з кіламетр ад яе, далей ад Баяр, на доўгім вякі застыў у маўклівым роздуме Сцеп-Камень. Гадоў сорак таму назад, у ваіну, яго магутнае тулава было бачна здолёк над маладзенькім соснікам, а сёння соснік той стаў ужо лесам і схаваў у свае нетры Сцеп-Камень і легенду, якая аб ім была складзена ў далёкай мінуўшчыне і яшчэ жыве.

Старэйшыя людзі мне казалі:

Даўным-даўно, можа пры прыгоні, а можа яшчэ даўней, жылі ў гэтых мясцінах Сцяпан са Сцепанідай. Жылі, працавалі, з горама-бядою змагаліся, але ад беднасці пазбыцца не маглі. Паехаў аднойчы Сцяпан на валах на гэта поле араць сваю ніву. Рана ўстаў, рана сабраўся, жонка і снедачка не паспела згатаваць. Сцяпан і кажа:

— Паеду нашча, а ты, Сцепаніда, сяданак мне паднясеш, тады і полудзень пазней будзе.

Так і зрабілі. Прыехаў Сцяпан на ніву, запрог у саху валоў. Араў-араў, дужа замарыўся і згаладаў, на дом пазірае, Сцепаніду чакае. А ворыва цяжкае: камень на камені, пень на пні. Пад нарогам пясочка-жаўцяк, і невядома, будзеш з хлебам ці так. А Сцепаніды ўсё няма. Аж злосць яго забірае. Але зараз і яна паказалася з лесу з бэльцам у руках, а што ў тым бэльцы — зацірка ці крупнік, булён ці халаднік, Сцяпан не ведае. Кінуў араць, а жонка падышла ды давай упікаць:

— Ах, ты завала, ах ты гультай! Спіш за сахою, ганей не ўзраў!

І пачалася паміж імі сварка, а за сваркаю дайшло і да клятоў. Сцепаніда на ўсё поле крычыць:

— Ах, каб ты каменем стаў: зранку паехаў ды во мусіць спаў.

А Сцяпан ёй у адказ:

— Стань жа ты морам, сцюдзёнай вадою, можа б не знаўся тады я з бядою.

Ураз так і зрабілася: Сцяпан стаў каменем метры з два ростам ды і ў папярочніку недзе сантыметраў сто на семдзесят, на дзвюх нагах, якія, як кажуць, за доўгія гады яго адзінокага стаяння ўвайшлі ў зямлю. А Сцепаніда стала даволі вялікім возерам, што раскінулася недалёка ад Сцяпана. Назвалі гэта возера Засцеп'е, можа ад імя Сцепаніды, а можа ад таго, што ляжыць яно за Сцяпанам. Цяпер гэта возера сухое, кожнае лета зарастае такой высокай і густой асакою, разаком, што і кароў з яе не відаць, калі пастухі запустяць іх туды.

А Сцяпан стаіць не адзін: побач ляжаць яго валы — два ўжо меншыя камяні, стаіць ля яго і белец-камень, невялікае драўлянае вядзёрка з накрывкай і ручкачкай у ёй, у якім у пільніцу сцягане бралі з сабой на ніву што-небудзь пасярбаць і якое несла яму Сцепаніда. Ляжаць тут і дзве яго каменныя рукі, якія, зноў як кажуць людзі, адбілі яму перуны. Толькі невядома, дзе дзелася Сцяпанова галава і ці была яна ў яго, бо калі б была, то навошта б было яму клясці родную жонку такім праклёнам. Лепш змаўчаў бы.

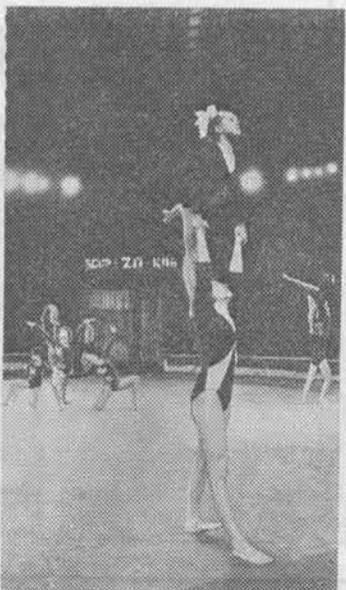
В. СКАРАХОД.

Прыемныя ўспаміны застануцца ў школьнікаў рэспублікі аб сёлетніх зімовых канікулах. І хаця надвор'е выдалася не зусім добрае для зімовых гульняў — снегу амаль не было, — тым не менш адпачылі яны добра і час правялі цікава. Адны паехалі ў падарожжа ў суседнюю рэспубліку, другія — гасцявалі ў сваякоў у вёсцы, хадзілі ў кіно, на навагодніх прадстаўленнях. Юныя галіяччаны, напрыклад, сталі глядачамі новай спартыўна-цыркавай праграмы, прысвечанай юбілею Беларусі. Дарэчы, у гэтай праграме прынялі ўдзел і юныя акрабаты големельскай дзіцяча-юнацкай школы алімпійскага рэзерву.

НА ЗДЫМКАХ: на ледзяной горцы; юныя ўдзельнікі цыркавай праграмы.

Фота А. ТАЛОЧКІ і І. ЮДАША.

ЦІ ЗАСВЕЦІЦЬ ЗОРКА ЮРЫЯ КРЫВАХІЖЫ!

УДАЛЫ ДЭБЮТ

Напярэдадні Новага года ў Маскве завяршыўся традыцыйны міжнародны турнір па хакею на «Прыз газеты «Известия». Упэўненую перамогу на ім атрымала зборная СССР, якая выйграла ў каманд Швецыі, Чэхаславакіі, Канады і Фінляндыі.

Яшчэ адна прыемная навіна. Упершыню прадстаўнік беларускага хакея абарона мінскага «Дынама» Юрый Крывахіжа быў запрошаны ў галоўную каманду краіны.

Юрыю сёння — дваццаць гадоў. А я яго памятаю яшчэ зусім малым. Некалі пэўны час працаваў з яго бацькам Іванам Фёдаравічам ў прыборабудавальным аб'яднанні імя Леніна, што ў Мінску. Менавіта бацька і стаў першым трэнерам свайго сына. Іван Фёдаравіч многа гадоў гуляў за сталічны «Спадарожнік», каманду, якая не раз становілася чэмпіёнам рэспублікі па футболе, і за хакейную дружыну прадпрыемства.

Вельмі часта на спартыўны браў з сабой Юрыя. Хацеў, як казаў мне тады Іван Крывахіжа, каб Юрый таксама стаў футбалістам ці хакеістам.

Але сын напачатку выбраў... тэніс. І дамогся многага: недзе ў трэцім класе заняў ганаровае чацвёртае месца на першынстве Савецкага Саюза сярод дзяцей свайго ўзросту. Праўда, любіў і іншыя віды спорту. Крыху пазней моцна захапіўся і

хакеем. Гуляў на першынстве краіны за мінскае «Юнацтва». Магчыма на гэтых спаборніцтвах на яго звярнулі ўвагу трэнеры юнацкай і маладзёжнай каманд Савецкага Саюза. Летась стаў сярэбраным прызёрам маладзёжнага першынства свету. Цяпер — ключавы трэнер мінскага «Дынама».

Біяграфія таленавітага хакеіста ў вялікім спорце толькі-толькі пачынаецца. Што наперадзе?

Паслухаем сам Юрыя.

— Хацелася б заманіць вацца ў зборнай каманды краіны. Але пакуль трэнер многа працаваў і трэнер вацца: няма вопыту, мала сапраўднага мастацтва, тэхнікі (асабліва калі нехта разлічвае вацца).

Юрый, напэўна, тым меў на ўвазе развітанне не з галоўным трэнерам каманды СССР Вячаславам Ціханавым пасля заканчэння турніру «Прыз газеты «Известия». Той казаў маладому хакеісту: «Дэбют удалы! Чакай выкліку на чарговую збор».

Сціплы на пахвальныя трэнер звязвае з несумленным таленавітым спартсменам пэўны надзеі. Стаў дзяецца, што Юрыя чакае вялікая будучыня. Але гэта ўжо залежыць ад яго самога. Мы ж пакуль пакінем сабе надзею, што і ў беларускім хакеі яры засвеціць спартыўная зорка.

Яўген ТУРАЙКЕВІЧ.

ПАПРАўКА

У «Голасе Радзімы» № 1 за 1989 год у матэрыяле «Жыццёвыя пытанні жывога жыцця» па віне рэдакцыі дапушчана памылка. У другой калонцы ў першым абзацы трэба чытаць «...на красавіцкім Пленуме ЦК КПСС».

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.